

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

БЕЗПАВЛОВ ІЛІЯ ЮРІЙОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри фінансів та
банківської справи
канд. екон. наук, доцент
_____ Людмила ЮРЧИШЕНА
«_____» _____ 2024 р.

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
ОП «Фінанси банківська справа та страхування»

Кваліфікаційна (магістерська) робота
(відповідно до стандарту спеціальності та ОП)

Науковий керівник:
Неля ВОЛКОВА
доцент кафедри фінансів і
банківської справи,
канд. екон. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2024

АНОТАЦІЯ

Безпавлов І. Ю. Забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності. Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2024.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано основні фактори, що впливають на фінансову безпеку банків в умовах економічної нестабільності. Визначено ключові ризики, з якими стикаються банки під час економічних криз. Досліджено існуючі методи та моделі забезпечення фінансової безпеки банків у кризових умовах. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: фінансова безпека, економічна нестабільність, банківська діяльність, фінансові ризики, управління активами і пасивами.

87 с., 14 табл., 11 рис., 44 джерела.

ABSTRACT

Bezpvlov I. Y. Ensuring the financial security of a bank in conditions of economic instability. Specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market". Educational program "Finance, banking and insurance". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The qualification work analyzes the main factors affecting the financial security of banks in conditions of economic instability. The key risks that banks face during economic crises are identified. Existing methods and models of ensuring the financial security of banks in crisis conditions are studied. Recommendations are developed to improve the provision of financial security of a bank in conditions of economic instability.

Keywords: financial security, economic instability, banking, financial risks, asset and liability management.

86 p., 14 tables, 11 figures, 44 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	6
1.1. Фінансова безпека банку як об'єкт управління: сутність та особливості	6
1.2. Чинники впливу економічного (нестабільного) середовища на фінансову безпеку банку	15
1.3. Концептуальні підходи щодо забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності.....	24
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	30
2.1. Інструменти забезпечення фінансової безпеки банку	30
2.2. Механізм забезпечення фінансової безпеки банку.....	38
2.3. Розробка моделі оцінювання ефективності забезпечення фінансової безпеки банку	49
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	56
3.1. Аналіз фінансового стану АТ КБ «Приватбанк» за 2020-2023 рр.	56
3.2. Апробація моделі оцінювання ефективності забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»	65
3.3. Шляхи вдосконалення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» в умовах економічної нестабільності.....	73
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Фінансова безпека банків є важливим елементом стабільності не тільки окремих фінансових установ, а й економіки країни в цілому. В умовах економічної нестабільності, спричиненої фінансовими кризами, політичними турбуленціями, змінами в міжнародній економічній ситуації та іншими факторами, питання забезпечення фінансової безпеки набуває особливої актуальності. У таких умовах банки стикаються з численними ризиками, такими як кредитні, валютні, процентні та операційні ризики, що можуть призвести до значних фінансових втрат або навіть банкрутства.

Забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності є необхідною умовою для підтримки його стабільності, довіри клієнтів, а також для збереження функціональної спроможності в умовах кризових явищ. У зв'язку з цим, проблема вдосконалення механізмів фінансової безпеки банківських установ є актуальною як на національному, так і на міжнародному рівні.

Мета дослідження: розробити концепцію забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності на основі оцінки ефективності існуючих механізмів захисту банку від фінансових загроз задля підвищення рівня стійкості фінансових установ в умовах економічної нестабільності.

Завдання дослідження:

- проаналізувати основні фактори, що впливають на фінансову безпеку банків в умовах економічної нестабільності;
- визначити ключові ризики, з якими стикаються банки під час економічних криз;
- дослідити існуючі методи та моделі забезпечення фінансової безпеки банків у кризових умовах;
- оцінити ефективність управлінських стратегій, спрямованих на мінімізацію ризиків у банківській сфері;

- сформувати та апробувати на матеріалах АТ КБ «Приватбанк» розробити концепцію забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності.

Об'єкт дослідження: процеси забезпечення фінансової безпеки банку.

Предмет дослідження: фінансові відносини в процесі забезпечення фінансової безпеки банку.

Теоретичною та методологічною основою даної роботи стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо оцінки фінансової безпеки банків, законодавчі та нормативні акти, звітність банку, статистична інформація.

Теоретичне та практичне значення роботи полягає в уточненні сутності фінансової безпеки банку, а також обґрунтуванні теоретичних аспектів управління банківськими ризиками. Практичне значення роботи полягає в розробці рекомендацій для банків щодо вдосконалення існуючих процесів управління фінансовою безпекою, що дозволить підвищити рівень стійкості фінансових установ в умовах економічної нестабільності.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження опубліковано:

тези на тему: «Впровадження інновацій банківським сектором України в умовах сучасних викликів»: матеріали «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України» (м. Вінниця, 25 квітня 2024 р.). ДонНУ імені Василя Стуса. 2024. С. 125 – 127.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 44 найменувань, 11 рисунків та 14 таблиць. У першому розділі розглянуто теоретичні основи фінансової безпеки банків, у другому — методичне забезпечення фінансової безпеки банку, у третьому — розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової безпеки в умовах кризових явищ. Загальний обсяг роботи 86 сторінок

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

1.1. Фінансова безпека банку як об'єкт управління: сутність та особливості

Банки та банківська система є ключовими елементами фінансової системи та економіки в цілому. Вони виконують важливу роль у розподілі грошових ресурсів та інтеграції їх в економічний процес. Однією з важливих функцій банківської системи є забезпечення фінансової стабільності, що, в свою чергу, впливає на рівень економічної та фінансової безпеки держави. Оскільки банки є основою цієї системи, питання їхньої фінансової безпеки стає надзвичайно актуальним.

Для глибшого розуміння фінансової безпеки банків слід ознайомитися з такими термінами, як «банк», «безпека», «небезпека», «банківська безпека» та «національна безпека». Небезпека, в загальному розумінні, означає наявність ризиків, які можуть погано вплинути на систему, явище чи процес, завдаючи шкоди, викликаючи кризові ситуації або навіть руйнування.

Згідно з законом «Про банки і банківську діяльність», термін «банк» визначається як юридична особа, що має банківську ліцензію, а отже, право на надання банківських послуг [1].

Згідно зі статтею 4 Закону України, банк має незалежність у виборі виду діяльності та спеціалізації своїх послуг. Однак НБУ здійснює регулюючу роль, контролюючи діяльність спеціалізованих банків та забезпечуючи їх нормативно-правове підґрунтя. Національний банк України також класифікує банки за їх розміром, фінансовою заангажованістю та напрямками діяльності. До банківської системи належать як Національний банк України, так і комерційні банки, включаючи іноземні установи, що працюють в Україні згідно з місцевими законодавчими нормами.

Під поняттям «національна безпека України» розуміється комплекс заходів, спрямованих на захист суверенітету держави, її територіальної цілісності, демократичних цінностей та інших ключових національних інтересів. Це визначення закріплене в Законі України «Про національну безпеку держави», в якому зазначено, що метою є забезпечення країни від реальних і можливих загроз [2].

Серед основних аспектів національної безпеки, економічна безпека посідає важливе місце, вона є станом збереження держави від зовнішніх впливів. Вона сприяє економічному та соціальному розвитку в рамках національних інтересів. Економічна безпека, в свою чергу, ґрунтується на фінансовій безпеці, адже фінансові ресурси є основою функціонування будь-якої держави. Тому фінансова безпека заслуговує на особливу увагу як важлива підсистема в економіці. Вона має вплив на збереження фінансових і національних інтересів держави. Місце фінансової безпеки можна розглянути на рис.1.1 [2].

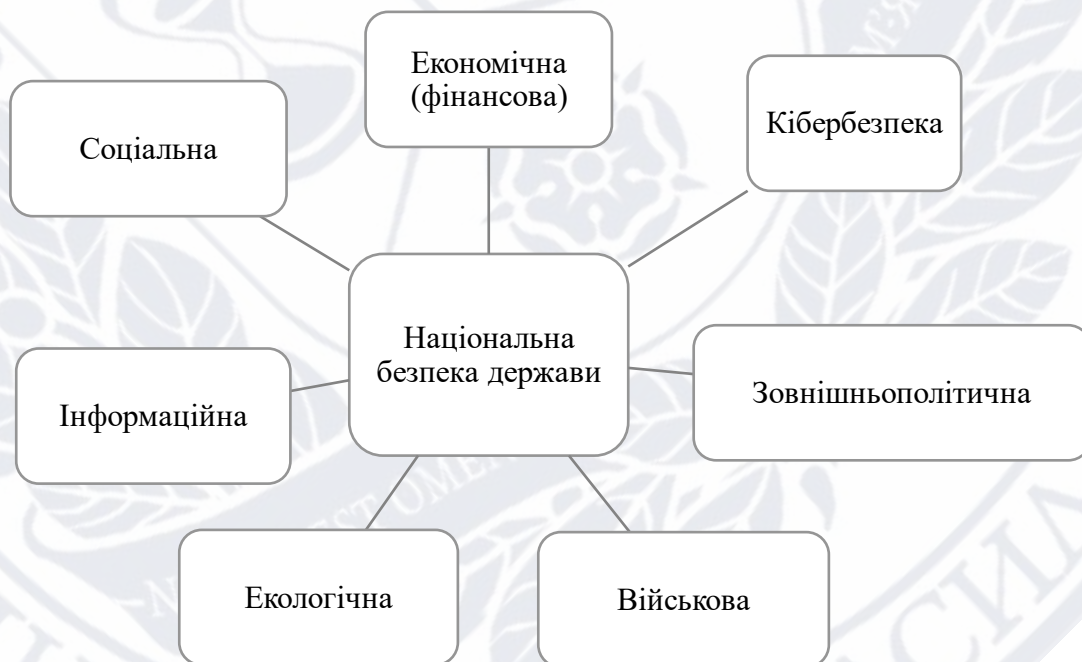

Рисунок 1.1 – Місце фінансової безпеки в національній безпеці держави

Критично важливою є фінансова безпека банку для розвитку суспільства. Порушення роботи хоча б одного з її складових може негативно позначитися на безпеці держави в цілому. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень,

нормативних документів, а також статистичних та аналітичних звітів, термін фінансової безпеки досі залишається недостатньо чітким.

Думки різних науковців щодо тлумачення та характеристики значення “фінансова безпека банку” зображено в таблиці 1.1.

Узагальнюючи думки науковців, фінансова безпека банку включає забезпечення захисту прав та інтересів, підвищення ліквідності активів і капіталу, а також ефективне погашення кредитів. Процес забезпечення фінансової безпеки — це сукупність заходів для запобігання негативним впливам ззовні та всередині банку, що є важливим для його стабільного функціонування.

Таблиця 1.1 – Думки науковців щодо терміну “фінансова безпека банку”

Науковці	Тлумачення
М.М. Єрмошенка, Д.А. Артеменка та П.І. Мунтіяна [3]	Фінансова безпека належить значною мірою до економічної безпеки, враховуючи інформаційні, технологічні, правові та кадрові аспекти.
Є.О. Олейніков [4]	Фінансова безпека – стан, в якому досягається максимально корисне застосування фінансових ресурсів, яке відображається через рентабельність, якість управління та фінансовий стан підприємства. Проте цей підхід має обмеження, оскільки враховує лише внутрішні фактори загрози.
С.М. Ілляшенко [5]	Стверджує, що при зниженні ліквідності та збільшенні зобов’язань і дебіторської заборгованості, зменшується фінансова безпека. Тобто, його трактування не повністю охоплює суть фінансової безпеки.

Продовження таблиці 1.1

П.А. Герасимов [6]	Вважає фінансову безпеку банку як стабільність фінансового становища та ефективність контролю зовнішніх і внутрішніх впливів, включаючи капіталізацію та захист інтересів акціонерів.
Д.А. Артеменко [7]	Підкреслює важливість комплексних заходів для досягнення стійкості та платоспроможності банку, а також ефективного використання інвестицій.
І.О. Барановський [8]	Розглядає фінансову безпеку як методи, які запобігають негативним впливам на нормальне функціонування банку та його інтереси.
О.А. Євченко [9]	Вважає фінансову безпеку балансом фінансових показників, який забезпечує стійкість до загроз.

Також розглядаючи різні тлумачення «фінансової безпеки банку», можна виділити кілька основних підходів до визначення цього поняття:

1. комплексний підхід: включає всі аспекти фінансової безпеки банку;
2. вдосконалення власних ресурсів: акцент на ефективному використанні внутрішніх фінансів;
3. стабільно-рівноважний підхід: забезпечення стабільності в банківських операціях;
4. захист інтересів банку: фокус на запобіганні загрозам;
5. стратегічний підхід до фінансового управління: планування та реалізація довгострокових фінансових цілей.

Сутнісні характеристики фінансової безпеки банку (рис.1.2.):

- вона є частиною економічної безпеки;
- можна оцінювати за якісними та кількісними показниками;
- існують порогові значення щоб оцінити рівень фінансової безпеки;
- головна мета — забезпечити стабільність та розвиток банку;

- вона повинна захищати фінансові інтереси як банку, так і його клієнтів.

Рисунок 1.2 – Сутнісні характеристики фінансової безпеки банку [10]

Фінансова безпека банку є важливою якісною характеристикою його фінансового стану, що визначає здатність установи досягати високих стандартів, захищатися від фінансових загроз і зменшувати ризики. Без ефективного менеджменту реалізація заходів для забезпечення фінансової безпеки є неможливою. Фінансова стійкість і здатність стабілізувати показники у будь-яких ринкових умовах є критично важливими, адже вони сприяють підвищенню капіталізації та протидії банкрутству, що, в свою чергу, підтримує стабільність і надійність банку [11].

Таким чином, фінансова безпека банку показує собою стан, в якому завдяки комплексним управлінським, правовим та організаційним заходам можна ефективно протистояти потенційним зовнішнім і внутрішнім загрозам. Це забезпечує не лише стабільне функціонування банку, але й розвиток його взаємовідносин з клієнтами, власниками, інвесторами, партнерами та державою.

Дослідження показують, що головною метою фінансової безпеки є підтримка конкурентоспроможності як окремих банків, так і банківської системи

в цілому, а також запобігання фінансовим збиткам і втраті прибутку в умовах зовнішніх впливів. Система фінансової безпеки складається з фінансових важелів і методів, які дозволяють діагностувати та нейтралізувати кризові явища. Для забезпечення ефективної роботи банківської установи необхідно дотримуватися низки принципів, які сприяють формуванню результативної системи фінансової безпеки. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Принципи фінансової безпеки [12]

Комплексність	Безпека банку включає в себе захист персоналу, ресурсів і інформації, а також постійне вдосконалення системи безпеки, незважаючи на зміни в умовах діяльності.
Своєчасність	Забезпечення завчасного попередження про необхідність заходів безпеки через розробку превентивних заходів і прогнозування можливих загроз.
Безперервність	Протиотрута та захист від злочинних методів полягають у впровадженні нових технологій і стратегій для протидії загрозам безпеці банку.
Активність	Захист інтересів банківських установ включає забезпечення безпеки активів, запобігання шахрайству та дотримання законодавства.
Законність	Система безпеки банку функціонує згідно з нормами та законами, що регулюють діяльність фінансових установ, забезпечуючи відповідність вимогам законодавства та захист від загроз.
Обґрунтованість	Реалізація заходів захисту на сучасному рівні включає використання новітніх технологій і стратегій, що відповідають встановленим нормам та вимогам законодавства.
Економічна доцільність	Прорахунок збитків і витрат на безпеку банку включає оцінку ризиків і визначення ресурсів для ефективного захисту без перевищення бюджету.

Продовження таблиці 1.2.

Спеціалізація	Участь спеціалізованих установ, підрозділів чи служб у розробці та впровадженні заходів захисту призводить до високого рівня безпеки завдяки професіоналізму та експертизі в цій сфері.
Взаємодія та координація	Забезпечення безпеки досягається через чітку взаємодію всіх зацікавлених підрозділів та спеціалізованих установ, що дозволяє ефективно координувати заходи захисту і швидко реагувати на загрози.
Покращення методів і засобів захисту	Застосування вдосконалених засобів захисту ґрунтується на власному досвіді та інтеграції нових технічних рішень, з урахуванням змін у методах розвідки, схемах відмивання грошей, фінансуванні тероризму та фінансовому шпигунстві. Це дозволяє банку пристосовуватись до нових ризиків і забезпечувати високий рівень безпеки.
Централізація управління	Система безпеки функціонує самостійно, дотримуючись єдиних організаційних, функціональних і методологічних принципів, при цьому централізоване управління забезпечує координацію та ефективність усіх її елементів.

В таблиці 1.3. зображено фактори фінансової безпеки банку. Вони поділені на дві категорії: зовнішні та внутрішні (табл. 1.3). Оскільки на фінансову стійкість банку впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, завдання фінансової безпеки полягає в нейтралізації негативних впливів з цих двох напрямків. Для запобігання всіх можливих ризиків та протиправних дій, потрібно скласти детальний план дій.

Фінансову безпеку банку потрібно вивчати з двох точок зору, враховуючи її вплив на державу, партнерів і клієнтів, а також можливі загрози для фінансової системи держави та Національного банку України. При цьому важливо розрізняти внутрішні і зовнішні загрози, так як банк функціонує на мікро- та макрорівнях.

Таблиця 1.3 – Фактори впливу на фінансову безпеку банку [13,14]

Зовнішні	Внутрішні
економічні, які відображають: - стійкість національної валюти; - рівень інфляції; - іноземний капітал у державі; - інвестиційний клімат.	комерційні: - якість співпраці з клієнтами та контрагентами; - позиція банку на ринку; - концентрація частки активів у розпорядженні банку; - конкурентність.
нормативно-правові: - законодавча база; - рівень податкового обліку; - спрямованість державної політики; - рівень банківського нагляду.	організаційні: - організаційна структура банку; - асортимент послуг; - рівень спеціалізації банку.
соціальні: - довіра від населення.	кадрові: - рівень кваліфікації керівників; - рівень освіти працівників; - методи прийняття управлінських рішень; - рівень кадрового менеджменту.
	технологічно інформаційні: - рівень сучасних технологій; - забезпечення іт-технологіями та комп'ютеризація; - сучасне забезпечення інформацією, якість та швидкість її обігу; - рівень захищеності інформації.
	фінансові: - стратегія банку; - рівень дохідності та прибутковості; - забезпечення потреб банку власним капіталом; - рівень платоспроможності; - структура активів та їх ліквідність; - рівень рентабельності банку; - дотримання встановлених показників ліквідності банку; - норми прибутку на власний капітал

Зовнішні загрози (макрорівень):

1. глобальні банківські кризи: викликані падінням виробництва, зниженням платоспроможності позичальників, надмірною кількістю кредитів, інфляцією та коливаннями цін на процентні ставки та фінансові активи [15];

2. монетарні інструменти: включають обсяги рефінансування, процентну політику, валютний курс, керування золотовалютними резервами та необхідна межа резервування;

3. проблематика регулювання: включають економічні нормативи, контроль за дотриманням вимог Національного банку України та плани реагування на банківські проблеми [16];

4. фінансова стійкість: зниження рівня довіри до банку, купівельної спроможності та національної валюти може негативно вплинути на його стабільність;

5. конкуренція: проблеми, пов'язані з присутністю іноземних банків, а також недостатня система протидії відмиванню коштів;

6. політична нестабільність: нестабільність у податковій, кредитній та страховій політиці, а також загалом макроекономічні умови, що впливають на економічну ситуацію в країні.

Внутрішні загрози (мікрорівень):

1. управлінські недоліки: неправильне планування та прогнозування, конфлікти між акціонерами, значні інвестиції в основні засоби або необґрунтовано високі дивідендні виплати;

2. операційні недоліки: недостовірні інформація про позичальників, інвестиції в неефективні проекти та використання фальшивих цінних паперів;

3. показники ліквідності: невідповідність вимогам щодо ліквідності, нераціональна структура активів та дисбаланс у залученні та розміщенні коштів [19];

4. кваліфікація персоналу: низька кваліфікація працівників, зловживання активами банку та маніпуляції з витратами;

5. маркетингова політика: недостатня аналітика ринку та неефективні рекламні стратегії для просування банківських послуг;

6. фінансовий моніторинг: слабка система моніторингу, відсутність відповідальних осіб і правил;

7. інформаційна безпека: наявність каналів витоку інформації та недостатньо захищена мережа для передачі даних;

8. системні ризики: наявність ринкових, валютних та процентних ризиків, а також низький рівень розуміння цих ризиків працівниками банку [17].

Ці загрози потребують ретельного аналізу та розробки відповідних заходів для забезпечення фінансової безпеки банку. Система безпеки характеризується набором заходів і методів, які захищають банк від зовнішніх і внутрішніх загроз.

1.2. Чинники впливу економічного (нестабільного) середовища на фінансову безпеку банку

Фінансова безпека банку може бути під загрозою через різноманітні фактори, які можуть завдати шкоди його фінансовим інтересам. Загроза в цьому контексті визначається як можливість виникнення явища, яке призводить до негативних наслідків для фінансового стану банку.

Загрози можна класифікувати на три основні групи:

1. природні загрози: стихійні лиха, такі як землетруси, повені або інші природні катаклізми, які можуть завдати шкоди інфраструктурі банку;
2. техногенні загрози: пов'язані з помилками у технологічних процесах, наприклад, збій в системах обробки даних або викиди небезпечних матеріалів;
3. антропогенні загрози: викликані злочинною або недбалою діяльністю людей, зокрема, шахрайство, корупція, або неналежне управління активами.

У рамках фінансової безпеки банку, загрози розглядаються як явища чи дії, які можуть призвести до фінансових втрат, таких як зменшення доходів, втрати капіталу або навіть майнові збитки. До нефінансових наслідків відносяться, наприклад, втрата довіри клієнтів, зниження кредитного рейтингу або втрата ключових співробітників [18].

Особливістю загроз фінансовій безпеці банку є те, що вони можуть бути як реальними, так і потенційними. Реальні загрози можуть бути оцінені з певною ймовірністю і перетворені на ризики, тоді як потенційні загрози можуть

демонструватись у вигляді очікувань або чуток, наприклад, інформації про можливе злиття чи нові законодавчі ініціативи. Такі чутки можуть викликати паніку на ринку, і їх ірраціональні очікування спроможні призвести до шкідливих результатів, подібних до реальних загроз, особливо в умовах втрати довіри до банку.

Отже, для результативного керування фінансовою безпекою банку важливо враховувати всі ці загрози та їх можливий вплив на стабільність і репутацію фінансової установи. Суттєвими інтересами банків є залучення, накопичення та розподіл коштів відповідно до визначених цілей. Усі інші аспекти діяльності банку є вторинними і виникають з основної мети — отримання прибутку [19].

Банківська діяльність вважається безпечною лише тоді, коли як сам банк, так і його клієнти захищені від можливих загрозливих збитків. У банківській практиці ці загрози називають ризиками, і їх правильне управління є ключовим для досягнення фінансової безпеки та стабільності банку.

Отже, отримання прибутку в контексті безпеки банків варто розглядати як оптимальне співвідношення між рівнем загроз (ризиків) і прибутковістю. Такий баланс досягається завдяки своєчасному виявленню та кваліфікованій оцінці різних видів ризиків, а також їх ефективному управлінню.

Багато дослідників зазначають, що ризики, пов'язані з банківською діяльністю, мають прямий зв'язок із безпекою як окремих банків, так і банківської системи в цілому. Підвищення ризику веде до зниження фінансової безпеки, тоді як надмірне уникнення ризиків може призвести до зниження ділової активності, роблячи банк вразливим у конкурентному середовищі. Таким чином, фінансова безпека банку залежить не лише від кількості ризиків, а й від правильності управлінських рішень в умовах сучасного ринку.

Для побудови ефективної системи досягнення фінансової безпеки банків необхідно чітко структурувати виконувані функції, розподілити відповідальність між управлінськими центрами і створити безперебійну мережу комунікацій між ними. Логічна та функціональна схема системи попереднього

виявлення, ідентифікації потенційних загроз та їх усунення для фінансової безпеки банків може бути представлена у вигляді таблиці, що відображає всі ключові етапи цього процесу (табл. 1.4.) [20].

Безумовно, питання класифікації загроз фінансовій безпеці банків залишається актуальним і не має єдиного підходу. Різні дослідники пропонують власні моделі, що відображають специфіку загроз залежно від їх джерел, природи та ймовірності реалізації.

Таблиця 1.4 – Логіко-функціональна схема системи попереднього виявлення, ідентифікації потенційних загроз та їх усунення для фінансової безпеки банків

	Загроза	Ризик	Безпека
Функціональний рівень	- розпізнання загроз; - виявлення потенційних та реальних загроз; - розпізнання джерела і класифікація загроз.	- діагностика ризиків; - класифікація ризиків; - кількісна оцінка впливу ризиків; - встановлення допустимої межі ризику.	- формування ефективної системи виявлення загроз та регулювання ризиків; - підтримання безперервного руху зростаючих фінансових потоків.
Методичний рівень	- сенсорні методи розпізнання; - інтуїтивні методи дослідження; - аналогові методи виявлення.	- статистичні методи збору та обробки інформації з розпізнання ризиків; - методи дослідження теорії вірогідності та прогнозування.	- оптимізація активно-пасивних операцій задля досягнення високого кредитного рейтингу та ділової репутації банку; - впровадження сучасних систем обробки та захисту інформації, що постійно оновлюються.
Об'єктно-цільовий рівень	фактори, що мають реалізацію у вигляді ризиків; - фактори, що не формалізуються та не спричиняють збитку навіть без фактичної реалізації (чутки, паніка, негативні сподівання).	- показники, що чітко формалізуються та мають кількісну оцінку; - вірогідність настання окремого ризикового явища: - показники збитків, вимушених витрат, можливих надбань.	- виконання економічних нормативів та індикаторів фінансової стійкості; - реалізація стратегії сталого розвитку; - підтримання беззаперечної довіри до банку з боку населення, контрагентів та регулюючих органів.

В. Крупка [21] підкреслює, що зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі банківського сектору призводять до виникнення різноманітних загроз, які, зазвичай, мають фінансово-економічний характер. Ці загрози виникають через неадекватну адаптацію банків до постійних змін на ринку, загальну корпоративну неспроможність, зростання злочинності, споживчу ментальність громадян, а також недостатнє правове регулювання банківської діяльності чи низький професійний рівень частини керівництва та працівників банків. Крупка вважає, що нестабільність фінансового стану багатьох вітчизняних банків є однією з найбільших загроз фінансовій безпеці банківського сектору.

Закордонні дослідники визначають основні загрози банківському сектору, серед яких: низька якість банківського капіталу, ризикована кредитна політика, недосконала система страхування вкладів, недостатня ліквідність активів та низька кредитоспроможність підприємств реального сектору, а також невідповідність міжнародним стандартам.

В економічній літературі представлено різноманітні класифікації загроз фінансовій безпеці банків. Наприклад, Р. Вовченко пропонує класифікацію на основі специфіки функціонування банківського сектору, ступеня впливу та виявлення загроз [22]. Ю. Ніколаєнко використовує інші критерії, такі як джерела загроз, ймовірність їх виникнення, суб'єкти та об'єкти впливу, тривалість, масштаби прояву, а також шляхи подолання загроз [23].

Дубровін О.М. наголошує на необхідності класифікації загроз за характеристиками, такими як тип, джерело, ймовірність виникнення та масштаб, щоб забезпечити всебічний аналіз і вжити ефективні заходи для їх мінімізації [24].

Отже, узагальнений розподіл загроз фінансовій безпеці банків може виглядати наступним чином (табл. 1.5).

Фінансова безпека банку піддається впливу різних видів загроз, які традиційно класифікуються на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні загрози виникають внаслідок впливу зовнішнього середовища на банк, включаючи діяльність держави, економічну ситуацію як в країні, так і в світі, а також рівень конкуренції.

Таблиця 1.5 – Узагальнений розподіл загроз фінансовій безпеці банків [30]

Класифікаційні ознаки	Різновиди загроз
Форма прояву	зовнішні, внутрішні
Зумовленість	ці проблеми виникають внаслідок негативних змін у економічній, політичній та соціальній сферах, спричинених інституційними недоліками та несприятливою ринковою ситуацією; вони також пов'язані з порушеннями банківської дисципліни, етики та норм ведення банківської діяльності, а також результатом криміналізації як економіки в цілому, так і банківського сектору зокрема
Час впливу	постійні, тимчасові
Специфіка функціонування банку	базові, випадкові, конкурентні, дезінтермедіаційні
Ступінь впливу	що спричинили зміни у функціонуванні банку, що не спричинили такі зміни
Очікуваність	прогнозовані, неочікувані
Віддаленість у часі	безпосередні, близькі, віддалені
Особливість прояву	загальні, специфічні (одиничні)
Ступінь небезпеки	особливо небезпечні, небезпечні, підвищені, близькі до межі, надлишкові
Тривалість прояву	довгострокові, середньострокові, короткострокові; поточні; тимчасові, постійні
Стадія	виникаючі, затухаючі; ті, що розвиваються; ті, що загострюються
Значущість	найбільш суттєві, суттєві, мало суттєві, несуттєві
Спрямування	прямі, непрямі
Характер	майнові, немайнові, загрози порядку функціонування, операційній/поза операційній діяльності
Джерело	загрози від конкурентів, держави, регулятора, клієнтів/контрагентів, кримінальних структур, шахраїв; власників, топ-менеджменту і персоналу банківських установ
Імовірність реалізації	високо ймовірні, низько ймовірні; реалізовані; ті, що реалізуються; потенційні
Рівень поширеності	поширені, локальні
Усвідомленість	усвідомлені, неусвідомлені

Внутрішні загрози пов'язані з факторами, які безпосередньо походять від банку або є його частиною. Серед них можна виділити:

- неповноту організації системи управління фінансами;
- неефективність основних банківських операцій;
- недотримання показників ліквідності;
- зловживання і некомпетентність співробітників (наприклад, шахрайство в бухгалтерському обліку, фальсифікація витрат, розкрадання доходів) ;
- слабкість маркетингової політики;
- неадекватну систему фінансового моніторингу;
- наявність каналів витоку інформації;
- низьку капіталізацію;
- низьку привабливість доступних валют.

Таким чином, внутрішні загрози можна розділити на кілька груп: фінансово-економічні, комерційні, інформаційно-технологічні та організаційно-кадрові (див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Внутрішні загрози фінансовій безпеці банків [25,26]

	Внутрішні чинники впливу на фінансову безпеку	Загрози (можливість прояву)
	1	2
Комерційні	Конкурентна позиція банку на ринку включає аналіз відносин з контрагентами та конкурентами, оцінку частки ринку, яку банк займає, а також темп зростання його дохідності активів порівняно з середніми показниками для групи банків, до якої він належить.	Неправильне ціноутворення на банківські продукти та послуги, недобросовісні дії контрагентів і партнерів при встановленні договірних відносин, а також недобросовісна конкуренція можуть негативно вплинути на стабільність банку та його репутацію на ринку.
Інформаційно-технологічні	Наявність високотехнологічного програмного забезпечення, надійної системи захисту конфіденційної інформації та дотримання банківської таємниці є ключовими факторами забезпечення безпеки та довіри клієнтів до банку.	Недостатність або викривлення інформаційно-аналітичного забезпечення, а також несанкціоноване використання банківських технологій працівниками для особистих цілей можуть спричинити ризики для безпеки та ефективності банківських операцій.

Продовження таблиці 1.6

Фінансово-економічні	1.Кредитна діяльність: Управління портфелем, диверсифікація активів, оцінка кредитоспроможності, високоліквідне майно та розвинута клієнтська база; 2.Депозитна діяльність: Баланс дорогих і дешевих депозитів для забезпечення рентабельності та ліквідності, оптимізація процентних витрат та термінів операцій; 3.Інвестиційна діяльність: Диверсифікація інвестицій, оптимальне співвідношення ризику та прибутковості, гнучке управління портфелем; 4.Розрахунково-касові операції: Своєчасне оприбуткування готівки, виконання безготівкових операцій, дотримання законодавства; 5.Валютні операції: Збалансування активів і пасивів за валютами, оптимальні тарифи для валютних рахунків, обґрунтування валютних операцій.	1.Кредитні операції: Ризики включають необґрунтоване зростання кредитного портфеля, пролонгацію заборгованості, надмірну концентрацію кредитів, погану оцінку кредитоспроможності та недостатнє заставне майно; 2.Депозитна діяльність: Проблеми з ліквідністю, низька ефективність депозитної політики та помилки в ціноутворенні депозитів; 3.Інвестиційна діяльність: Неефективне управління портфелем, інвестування в ненадійні цінні папери та фіктивні інвестиції; 4.Розрахунково-касові операції: Ризики включають списання коштів за підробленими платіжними інструментами, несвоєчасне відображення операцій та неповне оприбуткування готівки; 5.Валютні операції: Перевищення активів над пасивами в однорідних валютах, крадіжка валютних переказів, махінації з курсами та фіктивні валютні операції.
-----------------------------	--	---

Зовнішні загрози для фінансової безпеки банків включають:

- негативні макроекономічні фактори, ринкові загрози та світові банківські кризи;
- нестабільне становище в податковій, кредитній та страховій політиці;
- недовіра до банківських організацій;
- конкуренція в банківському середовищі;
- нестабільність фінансового сектору;
- недостатній контроль та регулювання, зокрема застосування монетарних засобів;
- сильна залежність від зовнішніх фінансових ресурсів;
- великі коливання курсу національної валюти;
- політична та геополітична невизначеність;

- негативні зміни у рівні процентних ставок;
- високий рівень проблемності активів;
- зменшення вартості нерухомості, яка служить заставою;
- залучення банків до тіньової діяльності та їх криміналізація;
- брак спостережних дій за діяльністю банків з боку Національного банку України [27].

Ці загрози потребують ретельного аналізу та ефективного управління для забезпечення фінансової стабільності банківського сектора.

У таблиці 1.7 згруповано зовнішні загрози, що впливають на процес досягнення фінансової безпеки банків, які об'єднано в такі групи: соціально-економічні, політико-правові, технологічні.

Таблиця 1.7 – Зовнішні загрози фінансовій безпеці банків [26]

	Зовнішні чинники впливу на фінансову безпеку	Загрози (можливість прояву)
Політико-правові	Конкуренція в банківському секторі визначається застосуванням інноваційних продуктів, поліпшенням обслуговування клієнтів і ефективним управлінням витратами. Державне регулювання фінансових потоків банків гарантує стабільність системи, встановлюючи вимоги до капіталу та ліквідності. Імплементація стандартів Базельського комітету в національне законодавство дозволяє знизити фінансові ризики та відповідати міжнародним вимогам. Політична стабільність є важливим фактором для розвитку банківської системи, а ефективна законодавча база забезпечує прозорість і захист інтересів учасників фінансового ринку.	Методи недобросовісної конкуренції, такі як хабарництво серед державних службовців та переведення коштів до офшорних зон, наносять великої шкоди економічній стабільності. Державні обмеження на доступ до міжнародних ринків капіталу та використання банків для легалізації незаконно отриманих коштів створюють додаткові загрози для фінансової системи. Недотримання міжнародних стандартів банківського нагляду і регулювання підриває довіру до національної економіки. Політична нестабільність, зокрема загострення воєнних конфліктів, а також фрагментарність законодавчої бази ускладнюють ефективну роботу банківського сектору і ведення бізнесу.

Продовження таблиці 1.7

Технологічні	Високий рівень технологічного розвитку та створення власного технічного і програмного забезпечення забезпечують банківським установам конкурентні переваги. Водночас важливим є забезпечення належного рівня надійності та захисту комп'ютерних систем і програм від можливих кіберзагроз, що гарантує безпеку даних та фінансових операцій.	Недостатність науково-технічного потенціалу та відставання в розробці інноваційних банківських технологій і програмного забезпечення можуть суттєво знизити конкурентоспроможність банків. Крім того, розкрадання та шахрайські дії, здійснені з застосуванням комп'ютерних мереж, ЕОМ та Інтернету, становлять серйозну загрозу для фінансових установ, підриваючи довіру до системи та завдаючи фінансових збитків.
Соціально-економічні	Сприятлива економічна ситуація з високим ВВП, низькою інфляцією та стабільною політикою створює умови для зростання доходів і інвестицій. Низький рівень інфляції, довіра до банківського сектору та стабільний міжбанківський кредитний ринок сприяють економічній стабільності та розвитку.	Збільшення доходного розриву між громадянами призводить до низьких заощаджень, дострокового вилучення депозитів і проблем з поверненням кредитів. Коливання в грошово-кредитній політиці, значне податкове навантаження і зниження національного кредитного рейтингу країни негативно впливають на фінансову стабільність.

Слід підкреслити, що найбільшу небезпеку для фінансової безпеки банків зазвичай становлять зовнішні загрози, які важко виявити і передбачити. Внутрішні загрози є сферами відповідальності органів управління банку і можуть бути усунуті за рахунок належного контролю та управлінських заходів.

Отже, загрози фінансовій безпеці банків умовно поділяються на зовнішні та внутрішні. Внаслідок впливу зовнішнього середовища, виникають зовнішні загрози, тоді як внутрішні є результатом дій самого банку або його внутрішніх умов.

Розробка ефективного механізму підвищення фінансової безпеки повинна базуватися на ретельній оцінці цих загроз. Адекватна оцінка існуючого рівня безпеки є критично важливою для забезпечення повноти, своєчасності та ефективності управлінських дій, зосереджених на відстороненні, попередження та зменшення ризиків у банківському секторі.

1.3. Концептуальні підходи щодо забезпечення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності

Повноцінне функціонування банківської системи безпосередньо залежить від чітко визначеної межі фінансової безпеки. Створення концепції покращення оцінювання фінансової безпеки банків ставить на меті узагальнення існуючих методів та вибір найефективніших.

Основною метою концепції є створення конкретного комплексного підходу для оцінювання фінансової безпеки банків за для забезпечення їх ефективного функціонування. Для досягнення цієї мети передбачено виконання таких завдань:

1. дослідження сутності та змісту фінансової безпеки банку та методичних інструментів її оцінки;
2. оцінка рівня фінансової безпеки банків;
3. створення порад щодо покращення оцінки фінансової безпеки.

Концепція базується на кількох ключових принципах:

- -комплексність: використання всіх можливих методів для забезпечення ефективного аналізу фінансової безпеки банку та його ресурсної забезпеченості;
- -своєчасність: вчасне виявлення та прогнозування даних для запобігання можливим загрозам;
- -безперервність: безперервний аналіз впливу всіх факторів на рівень фінансової безпеки;
- -адекватність: відповідність методики оцінки сучасним умовам та вимогам;
- -удосконалення засобів захисту: впровадження нових методів оцінки фінансової безпеки.

Досягнення поставленої мети вимагає створення системи показників для оцінки фінансової безпеки банку та застосування існуючих методик для їх аналізу. Ця система включає:

- частку простроченої заборгованості;

- частку іноземного капіталу;
- рентабельність активів;
- інтегральний показник фінансової безпеки.

Якщо мета не буде досягнута, слід повернутися до засобів її реалізації і змінити підхід. В найкращому варіанті, концепція повинна забезпечити створення єдиного ефективного підходу до оцінки фінансової безпеки банків.

Концепція представлена на рисунку 1.3.

Для проведення оцінювання фінансової безпеки українських банків, зокрема на прикладі АТ КБ «Приватбанк», використовуються різноманітні фінансові показники, коефіцієнти та індикатори, які дозволяють аналізувати різні аспекти діяльності банку, зокрема ліквідність, платоспроможність, прибутковість та ризики. Оскільки кожен банк має свої особливості, то підбір показників для конкретного банку повинен бути адаптований до його специфіки.

Ось основні показники, які використовуються для оцінювання фінансової безпеки банків:

1. Коефіцієнт капіталізації (Розмір регулятивного капіталу)

Важливий для оцінки фінансової стійкості банку. Він визначає, наскільки достатньо в банк має власного капіталу для покриття потенційних ризиків. За нормативами НБУ, цей коефіцієнт має перевищувати певний поріг, що гарантує надійність фінансової установи.

2. Адекватність регулятивного капіталу

Це відношення регулятивного капіталу до ризикованих активів. Вищий рівень адекватності капіталу свідчить про більшу стійкість банку до фінансових ризиків.

3. Коефіцієнти ліквідності (LCR, NSFR)

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) показує здатність банку покрити короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.

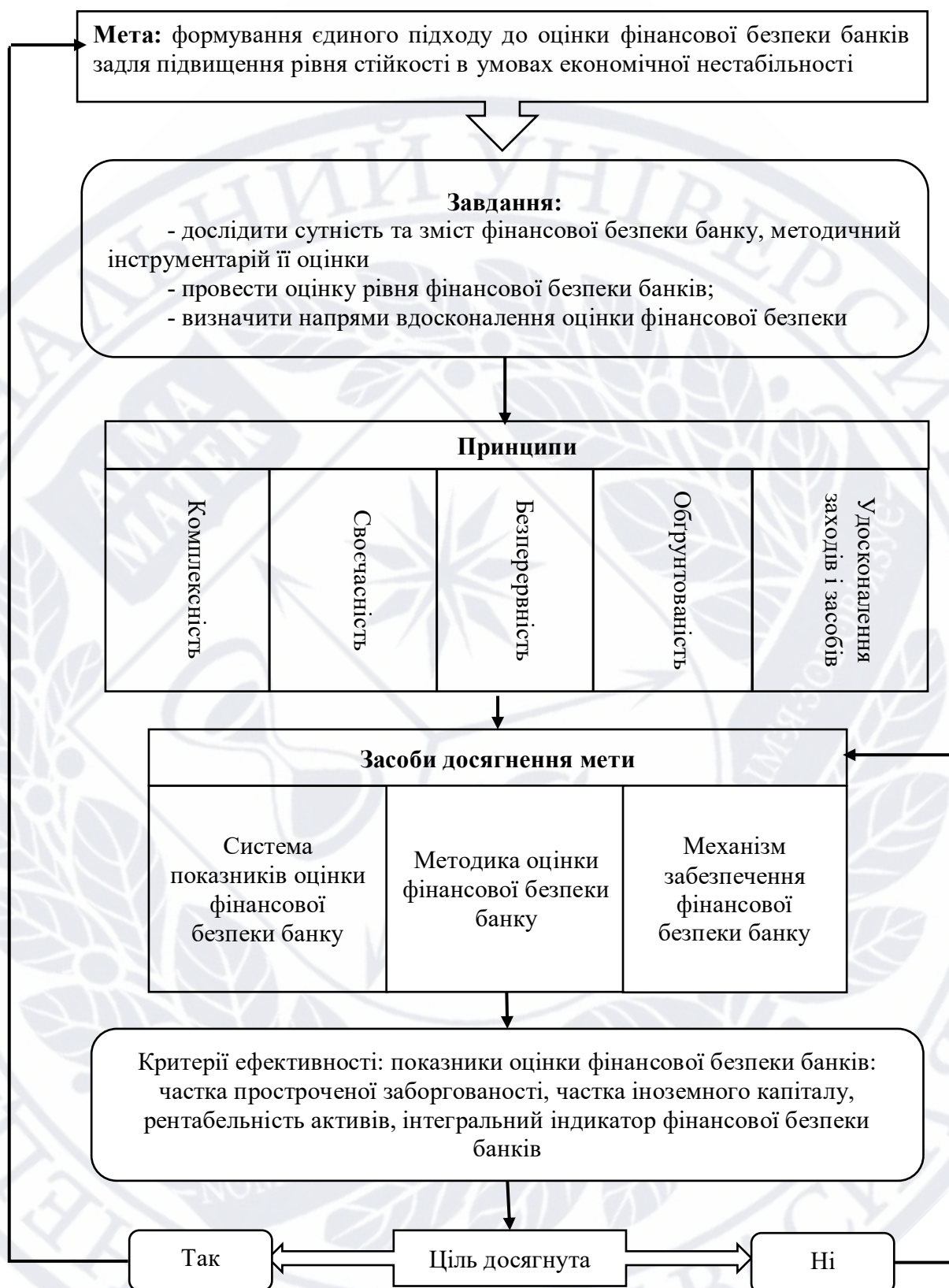

Рисунок 1.3 – Концепція вдосконалення оцінки фінансової безпеки банку

Коефіцієнт стабільного фінансування (NSFR) показує, наскільки банк має стабільні джерела фінансування для підтримки своєї діяльності в

довгостроковій перспективі. Ці коефіцієнти допомагають оцінити, чи достатньо банк здатний справлятися з ліквідними ризиками.

4. Коефіцієнт рентабельності активів (ROA)

Показник, що визначає здатність банку генерувати прибуток на кожен одиницю активів. Високий ROA свідчить про ефективне використання активів для отримання прибутку.

5. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE)

Вимірює здатність банку генерувати прибуток на капітал, вкладений акціонерами. Цей коефіцієнт є важливим для оцінки доходності інвестицій у банк.

6. Коефіцієнт покриття кредитних ризиків

Визначає співвідношення між резервами, які банк створює для покриття потенційних кредитних втрат, та загальним обсягом кредитного портфелю. Вищий рівень цього коефіцієнта свідчить про надійність управління кредитними ризиками.

7. Коефіцієнт непокритої заборгованості

Оцінює частку заборгованості, яка не має достатнього покриття резервами. Це дозволяє виявити потенційні кредитні ризики та проблеми з неплатежами.

8. Коефіцієнт зміни цінних паперів

Оцінює зміни вартості інвестицій банку в цінні папери. Це може бути важливим показником для розуміння ризиків, пов'язаних з ринковою ліквідністю.

9. Коефіцієнт залежності від коштів клієнтів

Визначає частку коштів клієнтів у загальній структурі пасивів банку. Цей коефіцієнт важливий для оцінки ризику ліквідності, адже банк, що залежить від короткострокових коштів клієнтів, може зіткнутися з ризиками в разі їх масового виведення.

10. Нормативи достатності власного капіталу

Встановлені НБУ мінімальні значення нормативів достатності власного капіталу, які забезпечують стабільність банку у випадку фінансових потрясінь або кризових ситуацій.

11. Індикатори ризиків

Індикатори ризиків, такі як кредитний, валютний, процентний і операційний ризики, також враховуються при оцінці фінансової безпеки банку. Важливо здійснювати моніторинг цих ризиків, щоб уникнути фінансових втрат.

12. Аналіз якості активів

Включає перевірку структури активів, ліквідності та якості кредитного портфеля. Чистота активів від проблемних кредитів або неплатоспроможних контрагентів є важливим індикатором фінансової безпеки банку.

Ці показники дозволяють здійснювати всебічний аналіз фінансового стану банку, оцінювати його здатність до адаптації в умовах економічної нестабільності та гарантувати фінансову безпеку. Для кожного окремого банку може бути обраний специфічний набір показників, виходячи з його структури, бізнес-моделі та обсягів діяльності.

Після проведення розрахунків за вибраними методами, важливим кроком буде прогнозування динаміки фінансових показників на майбутні періоди. Це дозволить виявити ризики, що виникають внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову безпеку банків, а також запобігти можливим негативним наслідкам. Розрахунок цієї моделі є критично Після проведення розрахунків за вибраними методами, важливим кроком буде прогнозування динаміки фінансових показників на майбутні періоди. Це дозволить виявити ризики, що виникають внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансову безпеку банків, а також запобігти можливим негативним наслідкам. Розрахунок цієї моделі є критично важливим для розробки концепції, оскільки він демонструє ефективність підходу до оцінки фінансової безпеки.

Критеріями ефективності в цій концепції слугують відібрані показники, такі як частка простроченої заборгованості, частка іноземного капіталу, рентабельність активів та інтегральний показник фінансової безпеки. Наприклад,

частка простроченої заборгованості дозволяє оцінити ризики, пов'язані з неплатоспроможними кредитами: чим вища частка, тим більші витрати для банку, що ускладнює виплату депозитів. Щодо частки іноземного капіталу, важливо, щоб у статутному капіталі банків переважали кошти державних установ, оскільки іноземний капітал може витіснити вітчизняні банки з ринку, хоча в умовах кризи іноземні банки також підтримують економіку. Рентабельність активів є ключовим показником, що допомагає оцінити фінансову безпеку банку. Динаміка цього показника ідентифікує потенційні ризики. Основним критерієм ефективності в нашій концепції є інтегральний показник фінансової безпеки, який дозволяє узагальнити оцінку фінансового стану банків. Усі подальші розрахунки спрямовані на комплексну оцінку безпеки банківської діяльності.

Висновок до розділу 1

Фінансова безпека банку є важливим елементом економічної безпеки, що забезпечує стабільність банку та захист його інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, включає в себе комплекс заходів для підтримки ліквідності, платоспроможності та ефективного управління фінансовими ресурсами. Визначення фінансової безпеки передбачає використання комплексного підходу, врахування економічних, нормативно-правових та організаційних факторів, а також виявлення ризиків і загроз, які можуть впливати на стабільність банку. Успішне управління фінансовою безпекою вимагає постійного моніторингу, прогнозування динаміки фінансових показників і здатності адаптуватися до змінюваних економічних умов. Розробка єдиного підходу до оцінки фінансової безпеки забезпечує стійкість банківської системи, дозволяючи мінімізувати ризики і підтримувати економічну стабільність.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

2.1. Інструменти забезпечення фінансової безпеки банку

Існують різні підходи до управління банком залежно від його фінансового стану: стабільний банк та банк, що переживає кризу, використовують різні інструменти. Однак це не означає, що перелік доступних методів суттєво змінюється — принципи управління залишаються схожими. Такий підхід дає можливість банкам використовувати наявні напрацювання в галузі фінансового менеджменту для підтримки стабільності або подолання труднощів.

Методи забезпечення фінансової безпеки банку можна умовно поділити на дві основні групи: внутрішні та зовнішні. Ця класифікація ґрунтується на двох основних аспектах. По-перше, банк є самостійним господарюючим суб'єктом і може вживати необхідних заходів для забезпечення своєї фінансової безпеки. По-друге, його діяльність регулюється державою, яка має можливість впливати на роботу банків через різні механізми та інструменти.

До основних внутрішніх методів забезпечення фінансової безпеки банку відносяться:

- фінансове планування — розробка стратегії і прогнозування для досягнення фінансових цілей банку;
- фінансовий аналіз — оцінка фінансового стану банку для визначення його можливостей і ризиків;
- фінансове регулювання — вплив на банківську діяльність з метою забезпечення відповідності встановленим нормам і стандартам;
- фінансовий контроль — моніторинг виконання фінансових операцій, а також контроль за правильністю і ефективністю використання ресурсів.

До основних зовнішніх методів забезпечення фінансової безпеки банку належать [28]:

- банківське регулювання — встановлення державою стандартів та правил, які регламентують діяльність банків;

- банківський нагляд — контроль за діяльністю банків з боку державних органів для забезпечення стабільності банківської системи;
- банківський контроль — перевірка відповідності діяльності банку законодавчим і нормативним вимогам з боку держави.

Особливо важливим внутрішнім методом є фінансовий менеджмент, оскільки він безпосередньо впливає на забезпечення фінансової безпеки. Фінансовий менеджмент банку має низку специфічних характеристик, які залежить від особливостей банківської діяльності. На відміну від підприємств, що займаються виробництвом товарів і послуг, банки функціонують як фінансово-кредитні установи, і їх основною діяльністю є операції на фінансових ринках. Саме тому фінансові операції є основою їх роботи, що робить їх фінансовий менеджмент ключовим елементом у забезпеченні стабільності і безпеки банку.

Фінансовий менеджмент банку є складною та багатогранною системою управління, що охоплює не лише організацію операцій банку, а й забезпечує ефективне управління ліквідністю, фінансовими ризиками, прибутковістю та іншими аспектами банківської діяльності. Це взаємозалежний процес, де операції банку є важливою складовою частиною загальної стратегії управління [28].

Фінансовий менеджмент банку можна розглядати як систему управління економікою, що поєднує три основні підсистеми:

1. організаційно-структурна підсистема — визначає об'єкти і суб'єкти управління в банку;
2. функціональна підсистема — включає інструменти, за допомогою яких здійснюється управління банківськими фінансами;
3. забезпечуюча підсистема — відповідає за умови та ресурси, необхідні для реалізації фінансового менеджменту.

Основним суб'єктом управління є сам банк, який контролює всі аспекти своєї фінансової діяльності: капітал, активи, боргові та кредитні ресурси,

фінансові інструменти, ліквідність, платоспроможність, банківські продукти та операції, а також фінансові результати і податки.

Крім того, до суб'єктів управління належать і відповідальні особи або групи осіб, які мають право приймати рішення та відповідати за ефективність управління фінансами в банку.

Для ефективного функціонування фінансового менеджменту в банку існує кілька підсистем, які забезпечують належний процес управління (рис 2.1):

Нормативне забезпечення:

- Зовнішнє — це закони, постанови, накази державних органів, які регулюють фінансову діяльність банку.
- Внутрішнє — це внутрішні нормативні документи банку, такі як інструкції, методичні вказівки, стандарти і норми, що регулюють його фінансову діяльність.

Інформаційне забезпечення

- включає в себе економічну, комерційну, фінансову та іншу звітність, яка необхідна для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Технологічне забезпечення

- це системи та програмне забезпечення, які допомагають здійснювати фінансове управління, автоматизуючи різні процеси банку.

Людські ресурси

- це фахівці та керівники, які займаються фінансовим менеджментом і приймають відповідальні рішення щодо фінансів банку.

Рисунок 2.1 – Види підсистем для управлінських процесів

Згідно з процесним підходом, основними інструментами управління банком є функції фінансового управління, які взаємопов'язані між собою і здійснюються паралельно [28,29]:

- фінансове планування — процес визначення стратегічних цілей і розробка плану для досягнення фінансової стабільності банку.
- фінансовий аналіз — оцінка фінансового стану банку для визначення його можливостей, слабких місць та потенційних ризиків.

- фінансове регулювання — встановлення і застосування внутрішніх норм та стандартів для управління фінансовими потоками.
- фінансовий контроль — моніторинг виконання фінансових планів, перевірка правильності і ефективності використання банківських ресурсів.

Ці функції є базовими інструментами для управління фінансовими потоками і забезпечення фінансової стабільності банку. Вони дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення, контролювати виконання планів і вчасно реагувати на зміни у фінансовому середовищі.

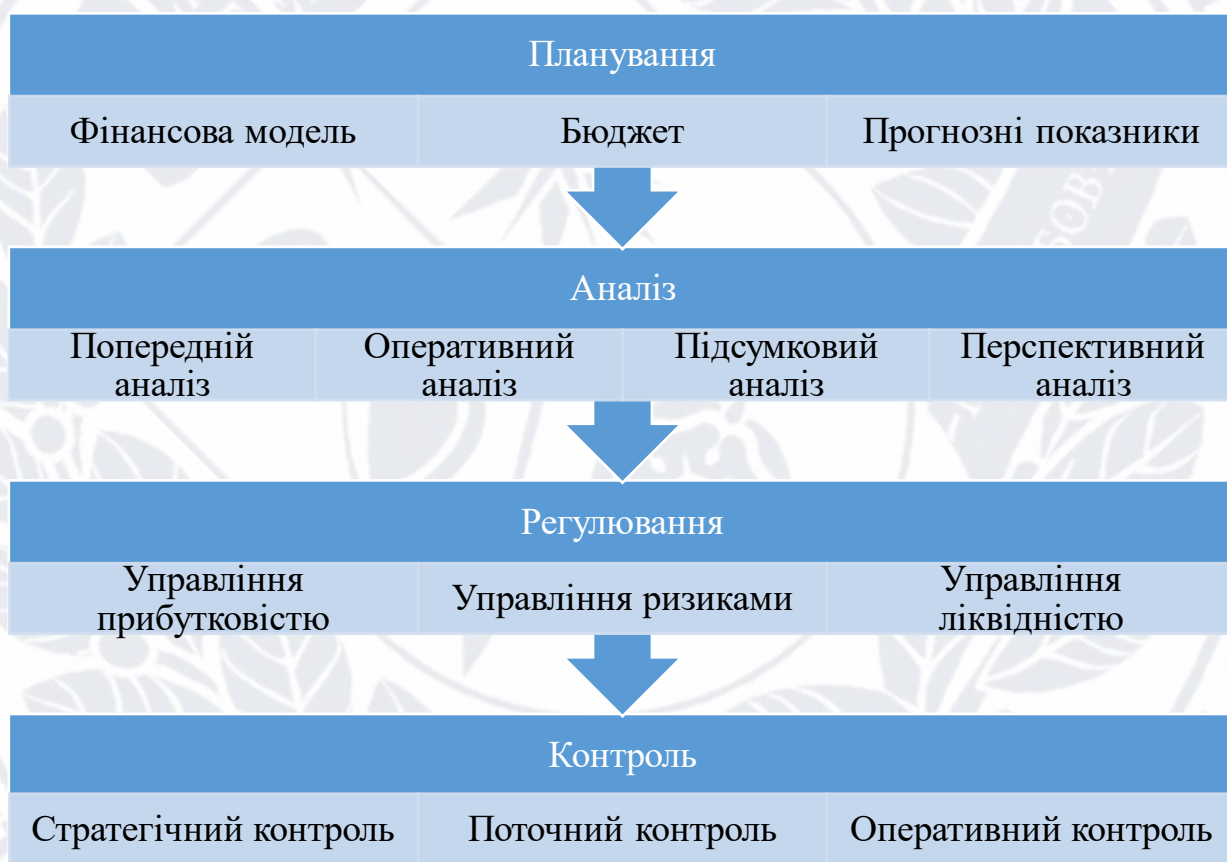

Рисунок 2.2 – Схема функціональної моделі фінансового менеджменту банку

Функціональну модель фінансового менеджменту банку можна зобразити у вигляді схеми(рис. 2.2.), яка відображає взаємозв'язок між основними функціями і підсистемами. Ця схема є типовою для більшості підручників з фінансового менеджменту і дозволяє наочно уявити, як різні елементи

фінансового управління взаємодіють між собою для досягнення стабільності і безпеки банку.

Опис схеми:

1. планування: початковий етап, на якому розробляються фінансові моделі, бюджети та прогнозні показники для визначення фінансових цілей банку;
2. аналіз: оцінка поточного фінансового стану банку через різні типи аналізів (попередній, оперативний, підсумковий і перспективний) ;
3. регулювання: застосування заходів для управління прибутковістю, ризиками та ліквідністю, що дозволяють банку підтримувати стабільність і рентабельність;
4. контроль: забезпечення моніторингу та перевірки виконання фінансових стратегій і планів через стратегічний, поточний та оперативний контроль.

Ця схема допомагає чітко розуміти основні функції фінансового менеджменту в банку і їх взаємозв'язок для досягнення фінансових цілей та стабільності банківської установи.

У підсумку, фінансовий менеджмент є основою для забезпечення ефективного функціонування банку, що потребує комплексного підходу і використання різноманітних інструментів та функцій для досягнення фінансової безпеки та стабільності.

У своїх працях деякі автори, зокрема О.М. Колодізев та О.С. Любунь, розрізняють три види фінансового контролю: попередній, поточний і наступний. Цей поділ є логічним і базується на загальноприйнятих принципах фінансового контролю, що застосовуються переважно в державних фінансах. Проте, для банківської сфери доцільно використовувати поняття стратегічного, поточного та оперативного контролю, оскільки це дозволяє краще відповідати специфіці діяльності банків і їхнього фінансового менеджменту [30].

Детальніше розглянуто сутність основних інструментів фінансового менеджменту в банківській сфері.

1. Фінансове планування

Фінансове планування в банку передбачає управління процесами створення, розподілу і використання фінансових ресурсів шляхом розробки фінансових планів. Цей процес є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей та забезпечення стабільного функціонування банку. Планування в банку включає:

- розробку фінансової моделі банку, яка визначає основні напрямки діяльності і структуру ресурсів;
- формування прогнозного балансу, що охоплює ресурси та інвестиції, розрахунок прогнозних фінансових результатів, планування капіталу, банківських операцій, а також впровадження нових продуктів і послуг;
- складання річного бюджету банку, що відображає доходи та витрати, зокрема, встановлення лімітів на витрати та визначення мінімальної маржі;
- розрахунок податкових зобов'язань та обов'язкових відрахувань для забезпечення фінансової стабільності банку;
- прогнозування ключових показників і нормативів для оцінки ефективності фінансової діяльності.

2. Фінансовий аналіз

Фінансовий аналіз є важливою складовою фінансового менеджменту, оскільки він допомагає оцінити фінансовий стан банку та результати його діяльності, визначити резерви для підвищення ринкової вартості і забезпечення сталого розвитку. Завдання фінансового аналізу включають:

- оцінка показників і нормативів діяльності банку, встановлених зовнішніми регуляторами;
- аналіз управління активами і зобов'язаннями, що включає управління ліквідністю та ефективність вкладення коштів;
- оцінка ефективності комісійних і торгових операцій банку;
- визначення та контроль ризиків, зокрема ризику ліквідності та інших фінансових ризиків банку;

- аналіз прибутковості банку та ефективності процесу управління власним капіталом;
- аналіз діяльності окремих підрозділів банку та оцінка факторів, що впливають на їх ефективність.

3. Управління

Управління фінансами в банку є процесом, що включає визначення меж відхилень та застосування відповідних методів і інструментів для досягнення поставлених цілей. Важливими аспектами є:

- оперативне управління прибутковістю банку, яке забезпечує стабільний дохід від основних операцій;
- управління фінансовими ризиками, що дозволяє зменшити ймовірність фінансових втрат;
- оперативне управління ліквідністю, щоб забезпечити підтримку необхідного рівня ліквідності для безперебійного виконання зобов'язань.

4. Фінансовий контроль

Фінансовий контроль — це система заходів, спрямованих на забезпечення відповідності фактичних результатів діяльності банку встановленим стандартам та вимогам. Важливими елементами фінансового контролю є:

- контроль за виконанням фінансових планів та забезпеченням ліквідності;
- моніторинг дотримання нормативів ліквідності та інших фінансових вимог, які регулюють діяльність банку;
- виявлення відхилень від планових показників і своєчасне прийняття управлінських рішень для їх коригування.

5. Фінансове регулювання

Фінансове регулювання є процесом встановлення та контролю за дотриманням параметрів, що визначають діяльність банків, з метою забезпечення їх фінансової стабільності та безпеки. Включає в себе:

- зовнішнє регулювання, що здійснюється державними органами через нормативні акти, які регулюють діяльність банків;

- забезпечення відповідності діяльності банку вимогам державної політики щодо стабільності фінансової системи.

Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту

Інформаційною основою для здійснення фінансового менеджменту є бухгалтерський облік (фінансовий, управлінський, статистичний), внутрішня правова та нормативна база, а також зовнішні економічні, фінансові та правові дані. Це дозволяє банку здійснювати ефективний контроль і планування фінансової діяльності.

Зовнішні інструменти забезпечення фінансової безпеки банку

Зовнішні інструменти включають методи, що застосовуються державними органами для регулювання банківської діяльності. До них належать:

1. банківське регулювання, що передбачає вплив держави на банківську діяльність для реалізації грошово-кредитної політики;
2. банківський нагляд, що здійснюється національними фінансовими органами для забезпечення дотримання банками нормативних вимог і стабільності банківської системи;
3. банківський контроль, що охоплює перевірки та аудити для забезпечення надійності та законності банківських операцій.

Зовнішні інструменти спрямовані на створення таких умов, які забезпечують баланс між економічними інтересами банків та вимогами до їх фінансової безпеки. Вони також включають вплив на структуру та обсяг грошової маси через регулювання кредитної та фінансової діяльності.

Отже для забезпечення фінансової безпеки банку необхідно застосовувати цілу низку інструментів, що включають як внутрішні методи (фінансове планування, аналіз, контроль), так і зовнішні інструменти регулювання та нагляду. Це дає змогу забезпечити стабільність фінансової діяльності банку, знижуючи ризики та підтримуючи належний рівень ліквідності і прибутковості.

2.2. Механізм забезпечення фінансової безпеки банку

Термін "механізм" описує спосіб функціонування певної системи, зокрема реалізацію функцій її окремих елементів[31]. Механізм забезпечення фінансової безпеки банку визначає здатність установи протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам, забезпечуючи стабільність, баланс та ефективність у досягненні стратегічних цілей. Водночас він гарантує формування достатніх фінансових ресурсів для підтримки сталого розвитку банку.

Основні функції механізму фінансової безпеки банку [32]:

1. Виявлення потенційних проблем

Цей етап включає ідентифікацію можливих проблем, оцінку їх масштабів і аналіз факторів, що призвели до їх виникнення та можуть сприяти їх поглибленню в майбутньому.

2. Усунення проблем

Після виявлення проблеми необхідно вибрати ефективні інструменти і методи для її нейтралізації. Це передбачає розробку практичних заходів, що дозволяють мінімізувати або усунути наслідки проблеми.

3. Контроль виконання

Після реалізації заходів потрібно провести оцінку їх ефективності та здійснити повторну перевірку для переконання, що проблема була усунена і більше не загрожує банку.

4. Забезпечення ефективного управління фінансами

Для ефективного фінансового управління використовуються спеціалізовані інструменти та методи, що дозволяють оптимізувати фінансові потоки та забезпечити банку стійкість до фінансових коливань.

Механізм забезпечення фінансової безпеки банку має критичне значення для його стабільності. Він дозволяє ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, сприяє досягненню стратегічних фінансових цілей та гарантує фінансову стійкість.

Реалізація функцій механізму фінансової безпеки банку потребує організації цієї системи як комплексу взаємопов'язаних елементів, серед яких

важливе місце займають економічні методи, принципи, функції, завдання, інструменти та важелі впливу на стан і розвиток банку. Враховуючи складність та багаторівневу природу цього процесу, механізм фінансової безпеки складається з кількох підсистем, що мають чітку ієрархію та взаємодію між собою.

Основні складові механізму забезпечення фінансової безпеки банку можна умовно розподілити на три ключові блоки (рис 2.3):

1. Інформаційно-організаційний блок

Інформаційно-організаційний блок є основою для забезпечення фінансової безпеки банку, оскільки визначає структуру та інфраструктуру для управління фінансовими ризиками. Його основне завдання — створення організаційних структур та інформаційних ресурсів для ухвалення стратегічних рішень, що забезпечують стабільність банку.

Цей блок передбачає створення організаційної структури управління безпекою, де спеціалізовані підрозділи, як-от департамент управління ризиками чи відділ фінансового моніторингу, відповідають за різні аспекти фінансової безпеки. Важливим є чітке визначення відповідальності на всіх рівнях управління для забезпечення злагодженої роботи.

Крім того, блок включає інформаційну систему безпеки, що забезпечує необхідні технології для збору та обробки даних для управління ризиками, підвищуючи ефективність моніторингу та знижуючи ймовірність помилок.

Також важливим є розробка політик і процедур, що регулюють фінансову діяльність банку та управління ризиками. Вони гарантують відповідність законодавчим вимогам і визначають обов'язки співробітників.

Таким чином, інформаційно-організаційний блок формує інфраструктуру та інструменти для ефективного управління фінансовими ризиками та забезпечення стабільності банку.

2. Функціонально-аналітичний блок

Функціонально-аналітичний блок є важливим елементом механізму забезпечення фінансової безпеки банку, спрямованим на аналіз фінансового

стану, оцінку ризиків та розробку стратегій для збереження стабільності банку. Першим кроком є аналіз фінансових показників, таких як ліквідність, капітальна достатність, рентабельність і кредитний ризик, що дозволяє оцінити поточний фінансовий стан банку та виявити потенційні загрози.

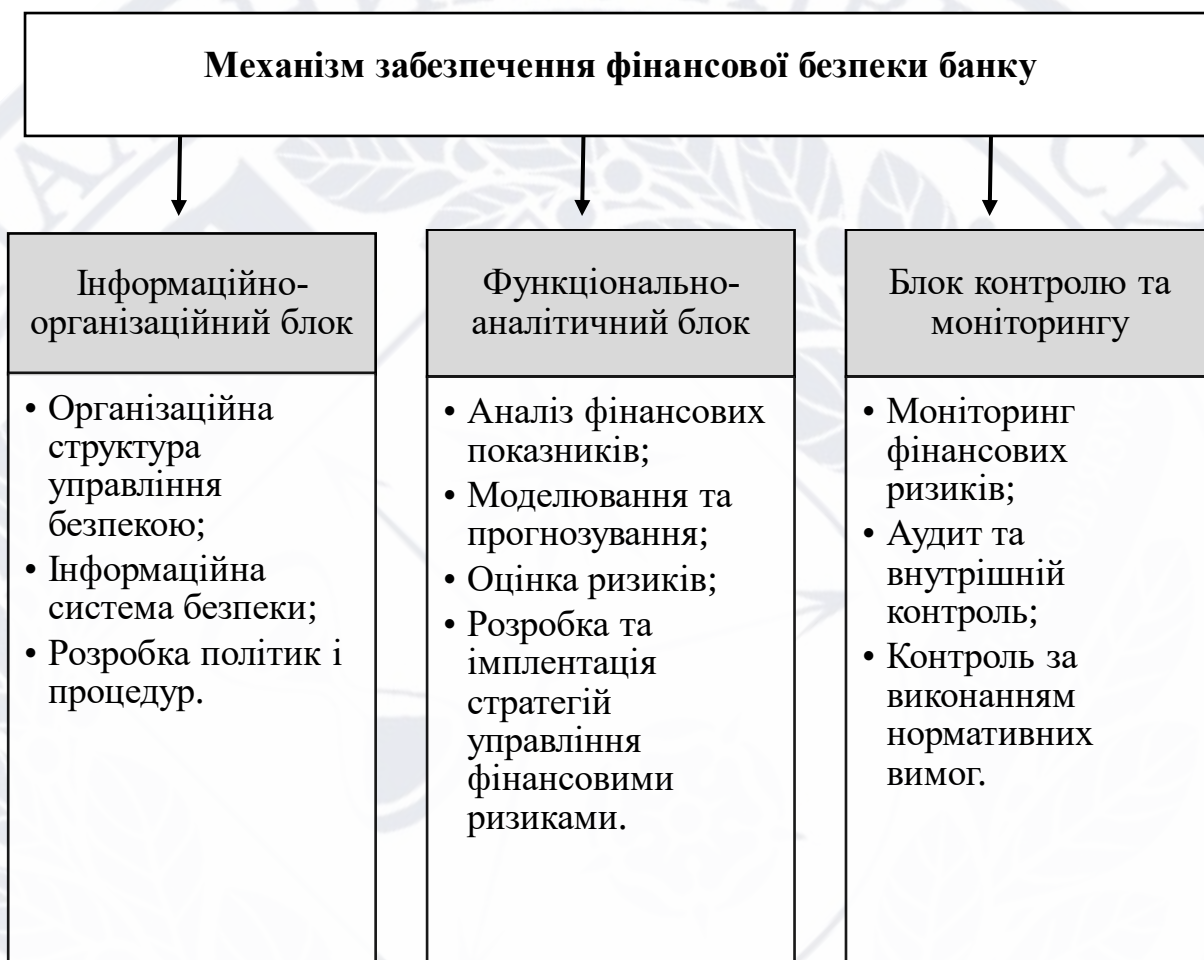

Рисунок 2.3 – Основні складові механізму забезпечення фінансової безпеки банку [33,34]

Далі важливим є моделювання та прогнозування, яке дає можливість спрогнозувати майбутні ризики, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори. Це дозволяє банку заздалегідь підготуватися до можливих змін на ринку або в економіці.

Оцінка різних типів ризиків, таких як кредитний, валютний, процентний і операційний, дає змогу визначити рівень допустимих ризиків і розробити стратегії для їх зниження. Останнім етапом є розробка стратегій управління

фінансовими ризиками, які включають в себе заходи для зменшення ризиків та забезпечення необхідного рівня капіталу й ліквідності.

Таким чином, функціонально-аналітичний блок забезпечує банку гнучкість і готовність до управління ризиками, що сприяє підтримці його фінансової безпеки в будь-яких умовах.

3. Блок контролю та моніторингу

Блок контролю та моніторингу є важливим елементом механізму забезпечення фінансової безпеки банку, оскільки забезпечує постійний моніторинг фінансового стану та контроль за дотриманням внутрішніх політик і нормативних вимог. Основними завданнями є моніторинг фінансових ризиків, що дозволяє своєчасно виявляти загрози, аудит і внутрішній контроль для перевірки відповідності стандартам і вимогам, а також контроль за виконанням нормативів, щоб уникнути порушень, які можуть призвести до санкцій. Звітність і аналіз виконання планів забезпечують оперативне реагування на зміни фінансової ситуації та коригування стратегії управління ризиками.

Таким чином, кожен з цих блоків забезпечує чітке і системне управління фінансовою безпекою банку, гарантуючи його стійкість до різних загроз і можливість ефективно реагувати на зміни в умовах зовнішнього та внутрішнього середовища.

Механізм фінансового захисту банку передбачає участь як зовнішніх, так і внутрішніх суб'єктів, кожен з яких має свої специфічні функції та відповідальність.

До зовнішніх суб'єктів механізму фінансового захисту належать:

- центральний банк — регулює діяльність фінансових установ і забезпечує стабільність грошово-кредитної системи;
- органи державної влади — здійснюють контроль і нагляд за діяльністю банків, розробляють політику в сфері фінансів і забезпечують правову основу для банківської діяльності;
- фонд страхування вкладів фізичних осіб — гарантує повернення депозитів вкладникам у разі банкрутства банку;

- клієнти та контрагенти банку — взаємодіють з банком у рамках обслуговування рахунків, отримання кредитів, здійснення платежів тощо.

До внутрішніх суб'єктів належать:

- власники банку — визначають стратегічні напрямки розвитку та фінансової безпеки установи;
- топ-менеджери — організовують і контролюють фінансову діяльність банку, формують політику управління ризиками;
- службовці банку — здійснюють операційні функції, виконують контроль і моніторинг фінансових потоків і забезпечення внутрішніх процедур безпеки.

Найважливішими суб'єктами в межах цього механізму є керівництво банку та служба фінансової безпеки, які безпосередньо відповідають за забезпечення належного рівня фінансової безпеки на усіх етапах діяльності банку.

Предметом механізму фінансової безпеки є фінансова діяльність банку, зокрема:

- прибуток банку;
- фінансові ресурси та грошові потоки;
- доходи та витрати;
- фінансовий потенціал та валютні цінності.

Ці елементи повинні бути постійно контролювані і захищені від можливих ризиків та загроз, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність установи.

Проектування механізму забезпечення фінансової безпеки банку та його ефективне функціонування має ґрунтуватися на основних засадах теорії безпеки. Серед ключових аспектів, на які потрібно звернути увагу при розробці та реалізації цього механізму, можна виокремити:

1. цілі забезпечення фінансової безпеки банку — визначення основних завдань і результатів, яких банк має досягти для забезпечення своєї стабільності та стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз;

2. завдання для досягнення поставленої мети — конкретні кроки та заходи, необхідні для збереження та розвитку фінансової стабільності банку;
3. основні функції механізму фінансової безпеки — визначення ключових напрямків, у яких має діяти система забезпечення фінансової безпеки;
4. принципи дії цього механізму — основні правила та підходи, які мають бути покладені в основу управління фінансовими ризиками та забезпечення безпеки банку.

Таким чином, ефективне функціонування механізму фінансової безпеки банку є результатом організованої взаємодії всіх суб'єктів, належного визначення цілей та завдань, а також правильного застосування принципів і методів захисту фінансових ресурсів банку.

Метою механізму забезпечення фінансової безпеки банку є забезпечення його фінансової стійкості та захисту фінансових інтересів від можливих загроз і ризиків, що можуть виникнути як з боку зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Це дозволяє банку ефективно розвиватися як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку важливих завдань, основними з яких є [35]:

1. ідентифікація ризиків та потенційних небезпек, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність банку;
2. визначення індикаторів фінансової безпеки, які дозволяють оцінювати рівень захищеності банку;
3. розробка та впровадження системи діагностики і моніторингу фінансової безпеки банку для своєчасного виявлення та реагування на загрози;
4. розробка заходів для забезпечення фінансової безпеки, що включають як короткострокові, так і довгострокові плани дій;
5. контроль за виконанням запланованих заходів, щоб забезпечити їх ефективність;
6. аналіз виконаних заходів, їх оцінка та коригування за необхідності для покращення результатів;

7. ідентифікація загроз та коригування індикаторів фінансової безпеки в залежності від зміни зовнішнього середовища або змін в цілях і завданнях банку [24].

Механізм забезпечення фінансової безпеки має чітко визначені функції, серед яких найважливішими є:

- прогнозування можливих фінансових загроз і ризиків;
- виявлення та запобігання різним небезпекам, які можуть вплинути на банківську діяльність;
- забезпечення захищеності діяльності банку, його майна та персоналу;
- створення сприятливого конкурентного середовища, яке дозволить банку ефективно функціонувати на ринку;
- ліквідація наслідків збитків, якщо такі виникли внаслідок фінансових загроз.

На основі аналізу фахової економічної літератури [36, 37, 38, 39] були визначені основні принципи забезпечення фінансової безпеки банку. Ці принципи відображають основні закономірності та об'єктивні закони процесу фінансової безпеки, а саме:

- системність;
- своєчасність;
- правомірність;
- економічна доцільність;
- плановість;
- взаємодія;
- компетентність.

Ці принципи є основою для розробки і реалізації механізму фінансової безпеки, що дозволяє банку бути стійким до різноманітних загроз і ефективно розвиватися в умовах постійних змін на фінансових ринках.

Системність механізму фінансової безпеки банку передбачає чітку впорядкованість заходів безпеки, що базується на єдиних стандартах та

технологіях їх впровадження. Це включає створення відповідного алгоритму для застосування заходів і централізоване управління ними. Для ефективного забезпечення фінансової безпеки необхідний комплексний підхід, що охоплює різноманітні аспекти, такі як фінансові, правові, інформаційні, соціально-психологічні та технічні заходи. Важливою умовою є використання потенціалу всіх структур банку для досягнення спільної мети — забезпечення стабільності та безпеки.

Своєчасність забезпечення фінансової безпеки проявляється в здатності механізму на ранніх етапах виявляти різні деструктивні фактори, що можуть загрожувати банку. Завдяки цьому можливе вчасне запобігання їх негативному впливу, що є значно економічно вигіднішим порівняно з усуненням наслідків збитків після їх виникнення. Чим швидше реагує система безпеки на загрози, тим ефективніше вона функціонує.

Правомірність заходів фінансової безпеки банку полягає у їх відповідності чинному законодавству. Всі дії, що здійснюються в межах цього механізму, повинні бути законними та не порушувати правових норм, що дозволяє уникнути юридичних ризиків і забезпечує легітимність усіх заходів.

Безперервність механізму фінансової безпеки вимагає його постійного функціонування. Це означає, що система безпеки має діяти без перерв, забезпечуючи захист інтересів банку в умовах ризику та загрози зловмисних дій. Безперервність гарантує, що банк не залишиться без нагляду навіть у найскладніші періоди, коли загрози можуть бути найбільш актуальними.

Економічна доцільність механізму забезпечення фінансової безпеки полягає в оптимізації витрат на її функціонування. Витрати на заходи безпеки повинні бути пропорційні потенційним збиткам від можливих загроз. Механізм має бути економічно ефективним, тобто витрати на його реалізацію не повинні перевищувати рівень, при якому його функціонування стає не виправданим з економічної точки зору.

Плановість є важливим принципом у забезпеченні фінансової безпеки. Всі заходи повинні бути чітко організовані і діяти за планом. Кожен учасник процесу

повинен діяти згідно з чітко визначеними обов'язками, що забезпечує послідовність і логічну організацію роботи. Діяльність у цій сфері повинна організовуватися на основі загального задуму, який виражений у комплексній програмі та окремих планах для кожного напрямку забезпечення безпеки.

Для ефективного забезпечення фінансової безпеки банку необхідна скоординована взаємодія всіх учасників цього процесу — від керівництва до працівників, а також з іншими підрозділами та зовнішніми організаціями. Принцип взаємодії передбачає, що всі залучені до цього процесу суб'єкти повинні діяти узгоджено, забезпечуючи спільний підхід до вирішення завдань. Важливою складовою цього є взаємодія з зовнішніми організаціями, такими як правоохоронні органи, державні структури та приватні організації безпеки, що можуть надати необхідну підтримку та ресурси для забезпечення безпеки банку [40].

Принцип компетентності є одним з основних в механізмі забезпечення фінансової безпеки. У випадку зловмисних дій, недобросовісної конкуренції або неправильних рішень з боку співробітників банку, установі можуть бути завдані суттєві фінансові збитки. Тому питання безпеки повинні вирішувати професіонали, які мають глибокі знання та досвід у галузі фінансової безпеки, здатні швидко оцінити ситуацію й приймати правильні рішення, що забезпечать стійкість банку у складних умовах.

Усі ці принципи взаємопов'язані і створюють єдиний механізм, що дозволяє банку ефективно реагувати на ризики та загрози, забезпечуючи його фінансову стійкість та безпеку в умовах сучасних викликів.

Однією з основних складових механізму є система забезпечення фінансової безпеки банку, яка включає кілька підсистем. За результатами аналізу наукових досліджень та літератури, до таких підсистем можна віднести:

- фінансове забезпечення;
- нормативно-правове забезпечення;
- інформаційно-аналітичне забезпечення;
- методичне забезпечення;

- кадрове забезпечення;
- техніко-технологічне забезпечення.

Характеристика системи забезпечення інформаційно-організаційного блоку механізму забезпечення фінансової безпеки банку зображено в таблиці 2.1.

Ці підсистеми взаємодіють між собою, створюючи єдиний механізм, що дозволяє зберігати фінансову стабільність банку та запобігати негативним впливам зовнішніх і внутрішніх загроз.

Таблиця 2.1 – Система забезпечення інформаційно-організаційного блоку механізму забезпечення фінансової безпеки банку [26]

Підсистеми забезпечення механізму	Характеристика
Фінансове забезпечення	зовнішні та внутрішні джерела формування фінансових ресурсів для задоволення потреб банку
Нормативно-правове забезпечення	сукупність нормативно-правових актів, що регулюють фінансову діяльність банку
Інформаційно-аналітичне забезпечення	сукупність зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень
Методичне забезпечення	система аналітичних прийомів та способів оцінки рівня фінансової безпеки банку, з урахуванням внутрішніх взаємозв'язків та взаємозалежностей між складовими фінансової безпеки
Кадрове забезпечення	персонал, необхідний для забезпечення управління фінансовою безпекою банку
Техніко-технологічне забезпечення	комплекс програмно-технічних засобів, що сприяють управлінню фінансовою безпекою банку

Процес забезпечення фінансової безпеки банку передбачає здійснення комплексної інформаційно-аналітичної роботи, яка є основою для ефективного

моніторингу, оцінки рівня безпеки та аналізу факторів, що впливають на фінансову стабільність банку. Система інформаційно-аналітичного забезпечення є важливим інструментом для оперативної та об'єктивної оцінки стану фінансової безпеки, а також для прогнозування можливих загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх. Вона забезпечує вчасне виявлення проблем, сприяє дотриманню достатності фінансових ресурсів і здатності банку виконувати свої зобов'язання.

Алгоритм функціонування функціонально-аналітичного блоку механізму забезпечення фінансової безпеки банку може бути розбитий на чотири ключових етапи [26]:

1. стратегічний аналіз ринкового середовища та середовища банку. На цьому етапі здійснюється детальний аналіз макросередовища і внутрішнього середовища банку. Визначаються основні фактори, що впливають на фінансову безпеку банку, як зовнішні, так і внутрішні. Оцінюється конкурентна позиція банку, формується стратегічне завдання щодо забезпечення його фінансової безпеки на основі постійного моніторингу загроз. Також розробляється інтегральний показник для оцінки рівня фінансової безпеки.

2. встановлення допустимих критеріїв управління фінансовою безпекою. Цей етап включає аналіз і визначення ключових критеріїв для оцінки рівня фінансової безпеки, а також проведення моніторингу фінансових потоків банку. Визначаються “проблемні ділянки” у системі фінансової безпеки, здійснюється оцінка факторів, що можуть знижувати чи підвищувати рівень безпеки. Аналізується поточний стан та визначаються пріоритетні напрямки для подальшого вдосконалення.

3. розробка та вибір стратегії забезпечення фінансової безпеки банку. Цей етап полягає у формуванні комплексу заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банку. Розробляється стратегія, визначаються заходи для її реалізації та оцінюється її відповідність умовам функціонування банку. Також проводиться контроль за виконанням стратегії, аналізується її ефективність та здійснюється коригування в разі необхідності.

4. реалізація заходів та оцінка рівня фінансової безпеки. На цьому етапі вживаються конкретні заходи для підвищення надійності банку, зокрема щодо якості обслуговування клієнтів, зменшення ризиків активних операцій і забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Також здійснюється контроль за виконанням вимог НБУ та інших регуляторних органів, а також за дотриманням вимог щодо забезпечення фінансової безпеки банку.

Усі етапи взаємопов'язані і повинні здійснюватися комплексно, що дозволяє не лише підтримувати стабільність банку, а й оперативно реагувати на виникаючі загрози та ризики.

2.3. Розробка моделі оцінювання ефективності забезпечення фінансової безпеки банку

Модель оцінки ефективності забезпечення фінансової безпеки банку на основі фінансових коефіцієнтів є одним з найбільш поширених і практичних підходів, що дозволяє комплексно оцінити фінансовий стан та стабільність банку через аналіз різних фінансових показників. Вона включає використання кількох ключових коефіцієнтів для визначення здатності банку справлятися з різними ризиками та забезпечувати свою фінансову безпеку.

1. 1. Основні фінансові коефіцієнти для оцінки фінансової безпеки банку

1.1. Коефіцієнти ліквідності

Ліквідність — це здатність банку виконувати свої зобов'язання в короткостроковій перспективі. Оцінка ліквідності є критично важливою для забезпечення фінансової безпеки, оскільки вона визначає, чи зможе банк у разі потреби швидко отримати кошти для розрахунків з контрагентами.

1. Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ):

$$\text{КПЛ} = \frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}, \quad (2.1)$$

де:

- ліквідні активи — це кошти в касі, на рахунках у центральному банку, векселі, депозити в інших фінансових установах, які можна швидко реалізувати;
- короткострокові зобов'язання — це заборгованість, яку банк має погасити протягом року.

Коефіцієнт КПЛ має бути більшим за одиницю (показник 1 і більше вказує на здатність банку покривати короткострокові зобов'язання ліквідними активами).

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ):

$$\text{КШЛ} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Високоліквідні цінні папери}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}, \quad (2.2)$$

Цей коефіцієнт оцінює ліквідність банку за рахунок найбільш ліквідних активів (грошові кошти, депозити в центральних банках, державні облігації), які можуть бути швидко перетворені в готівку без значних втрат вартості.

Високий коефіцієнт короткострокової та швидкої ліквідності (більше 1) свідчить про гарну фінансову безпеку банку, оскільки він здатний виконувати свої зобов'язання в короткостроковій перспективі без великих ризиків.

Низький коефіцієнт (менше 1) вказує на високий ризик фінансової нестабільності та неплатоспроможності, особливо в умовах економічної нестабільності чи зовнішніх шоків.

1.2. Коефіцієнти капітальної достатності

Капітальна достатність показує, наскільки банк має власного капіталу для покриття своїх ризикових активів. Це є важливим аспектом для забезпечення фінансової безпеки, оскільки достатній капітал дозволяє банку витримувати фінансові стреси та кризи.

1. Коефіцієнт капітальної достатності (CAR):

$$\text{CAR} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Ризикові активи}}, \quad (2.3)$$

де:

- власний капітал — це капітал, сформований за рахунок акціонерів (власні кошти банку, резерви, нерозподілений прибуток) ;

- ризикові активи — це активи, для яких розраховуються вимоги по капіталу згідно з нормами Базельського комітету (наприклад, кредитні активи, цінні папери, позики).

Цей коефіцієнт зазвичай повинен перевищувати 8% для дотримання вимог Базель III. Збільшення цього показника підвищує фінансову стійкість банку.

2. Коефіцієнт використання капіталу (CET1):

$$CET1 = \frac{\text{Основний капітал}}{\text{Ризикові активи}}, \quad (2.4)$$

Основний капітал (CET1) включає найбільш стабільні форми капіталу (акціонерний капітал, нерозподілений прибуток, інші компоненти, що мають високу ліквідність).

Високі значення коефіцієнтів капітальної достатності та використання капіталу ($CAR > 8\%$, $CET1 > 4.5\%$) вказують на високу фінансову стабільність банку та здатність поглинати фінансові шоки без ризику дефолту, що забезпечує високу фінансову безпеку.

Низькі значення цих коефіцієнтів ($CAR < 8\%$, $CET1 < 4.5\%$) свідчать про потенційні проблеми з капіталом і підвищують ймовірність банкрутства або дефолту, що є серйозною загрозою для фінансової безпеки банку.

Таким чином, високий рівень капіталу забезпечує банку стійкість до економічних і фінансових ризиків, в той час як недостатній капітал підвищує ймовірність фінансової нестабільності та банкрутства.

1.3. Коефіцієнти рентабельності

Рентабельність дозволяє оцінити, наскільки ефективно банк використовує свої ресурси для отримання прибутку. Висока рентабельність свідчить про здатність банку генерувати прибуток навіть у складних умовах, що є важливим для фінансової безпеки.

1. Рентабельність активів (ROA):

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середні активи}} * 100\%, \quad (2.5)$$

Цей показник визначає здатність банку генерувати прибуток на кожен одиницю активів. Висока рентабельність активів вказує на ефективне використання ресурсів.

2. Рентабельність власного капіталу (ROE):

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * 100\%, \quad (2.6)$$

Цей коефіцієнт показує, скільки чистого прибутку банк генерує на кожен одиницю власного капіталу. Висока рентабельність власного капіталу є ознакою ефективної роботи банку та його здатності приносити прибуток своїм акціонерам.

Високі значення ROA (>1%) та ROE (>15%) свідчать про ефективне управління активами та капіталом, високу прибутковість і здатність банку генерувати стабільний дохід. Банк має високу фінансову безпеку і здатний ефективно справлятися з фінансовими ризиками.

Середні значення ROA (0,5–1%) та ROE (10–15%) вказують на помірну фінансову безпеку, де банк має стабільні доходи, але є потенціал для покращення ефективності використання активів і капіталу.

Низькі значення ROA (<0,5%) та ROE (<10%) вказують на проблеми в управлінні активами або капіталом, що підвищує ризики фінансової нестабільності, знижує здатність до покриття фінансових зобов'язань і робить банк вразливим до економічних шоків.

Таким чином, високі показники рентабельності активів та капіталу забезпечують банку більшу фінансову стабільність, у той час як низькі показники свідчать про потенційні ризики та потребу в поліпшенні управлінських стратегій для забезпечення фінансової безпеки.

1.4. Коефіцієнти ризику

Коефіцієнти ризику оцінюють здатність банку справлятися з різними видами фінансових і операційних ризиків.

1. Кредитний ризик (Non-performing loan ratio, NPL):

$$NPL = \frac{\text{Безнадійні кредити}}{\text{Загальний кредитний портфель}} * 100\%, \quad (2.7)$$

Цей коефіцієнт показує частку безнадійних або прострочених кредитів в загальному портфелі банку. Зростання цього показника є тривожним сигналом, що свідчить про підвищення кредитного ризику.

2. Коефіцієнт ризику ліквідності (LDR):

$$LDR = \frac{\text{Кредити}}{\text{Депозити}} * 100\%, \quad (2.8)$$

Цей коефіцієнт визначає, яка частка депозитів була використана для надання кредитів. Високе значення LDR може свідчити про потенційні проблеми з ліквідністю, оскільки значна частина депозитів була використана для фінансування кредитів, що збільшує ризик недостатності ліквідних активів.

Низький рівень кредитного ризику ($NPL < 5\%$) і високий коефіцієнт ліквідності (> 1) свідчать про стабільність і фінансову безпеку банку. Такий банк ефективно управляє кредитними ризиками і має достатньо ліквідних активів для покриття своїх зобов'язань.

Помірний рівень кредитного ризику ($NPL \approx 5-10\%$) та ліквідність на межі (≈ 1) вказують на певні фінансові ризики. Банк може бути фінансово стабільним, але потребує пильного моніторингу для зниження ризиків та поліпшення ліквідності.

Високий рівень кредитного ризику ($NPL > 10\%$) і низька ліквідність (< 1) підвищують ймовірність фінансових труднощів або навіть неплатоспроможності. Банк має високий ризик втрати платоспроможності через погану якість кредитного портфеля і недостатню ліквідність.

Таким чином, низький кредитний ризик та висока ліквідність є основою фінансової безпеки банку, в той час як високий кредитний ризик і низька ліквідність можуть привести до серйозних фінансових проблем і загрози банкрутства.

2. Інтеграція фінансових коефіцієнтів у модель оцінки ефективності забезпечення фінансової безпеки

Для побудови комплексної моделі оцінки ефективності фінансової безпеки банку, необхідно інтегрувати декілька з наведених коефіцієнтів у єдиний індекс

або систему оцінки. Це дозволяє не тільки окремо оцінити кожен аспект фінансової безпеки, але й отримати загальну картину фінансового стану банку.

Метод зважених балів (Індекс фінансової безпеки) є одним з найбільш поширених підходів є використання методу зважених балів, де кожному фінансовому коефіцієнту надається певна вага відповідно до його важливості для оцінки фінансової безпеки банку. Результат оцінки може бути виражений у вигляді загального індексу або балів.

Формула для розрахунку індексу фінансової безпеки (ІФБ):

$$\text{ІФБ} = \sum_{i=1}^n (B_i * P_i) \quad (2.9)$$

де:

- (B_i) — вага i -го коефіцієнта (загальна сума ваг має дорівнювати 1);
- (P_i) — значення i -го коефіцієнта (наприклад, коефіцієнт ліквідності, рентабельності тощо).

Усі коефіцієнти мають бути нормалізовані для забезпечення порівнянності між різними показниками. Кожному коефіцієнту присвоюється вага на основі його важливості для забезпечення фінансової безпеки банку.

Аналіз та інтерпретація результатів: загальний індекс або сума балів дозволяє визначити, наскільки ефективно банк забезпечує свою фінансову безпеку. Оцінка зазвичай порівнюється з певними нормативними значеннями або стандартами (наприклад, нормативи Базельського комітету), що дозволяє робити висновки про наявність або відсутність фінансових проблем.

Переваги моделі на основі фінансових коефіцієнтів полягають у наступному:

- простота у застосуванні та зрозумілість для практичних спеціалістів;
- можливість порівняти банківські установи за однаковими критеріями;
- легкість у зборі та обробці необхідної інформації з фінансової звітності.

Обмеження моделі на основі фінансових коефіцієнтів вказує:

- модель може не враховувати всі фактори, які можуть вплинути на фінансову безпеку банку, наприклад, непередбачувані ринкові коливання або політичні фактори;
- чутливість результатів до якості фінансової звітності та її достовірності;
- ігнорування якісних факторів, таких як управлінські практики чи репутація банку.

Отже, модель на основі фінансових коефіцієнтів є важливим інструментом для оцінки фінансової безпеки банку, оскільки вона дозволяє комплексно і кількісно оцінити ключові аспекти діяльності банку, пов'язані з ліквідністю, капіталом, рентабельністю та ризиками. Вона є основою для подальших більш глибоких і складних аналізів і може служити базою для прийняття управлінських рішень щодо покращення фінансової безпеки банку.

Висновок до розділу 2

Забезпечення фінансової безпеки банку вимагає комплексного підходу, що включає як внутрішні, так і зовнішні інструменти управління. Внутрішні методи, такі як фінансове планування, аналіз та контроль, сприяють стабільності та ефективності банківської діяльності, тоді як зовнішні інструменти, зокрема банківське регулювання та нагляд, підтримують стабільність системи. Механізм фінансової безпеки банку складається з інтегрованих блоків, що забезпечують своєчасне реагування на зміни в середовищі. Ефективне управління цими процесами через чітку ієрархію підсистем і постійний моніторинг ризиків є запорукою стабільності банку. Розробка моделей оцінки фінансової безпеки, зокрема через використання фінансових коефіцієнтів, дає змогу комплексно оцінити ліквідність, рентабельність та ризики, проте ця модель має обмеження через несподівані зовнішні фактори. У цілому, застосування системного підходу дозволяє банку ефективно реагувати на загрози та зберігати свою стабільність у змінюваних економічних умовах.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

3.1. Аналіз фінансового стану АТ КБ «Приватбанк» за 2020-2023 рр.

АТ КБ «ПриватБанк» складає свою фінансову звітність згідно з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та нормативно-правовими актами, які встановлює Національний банк України. Основною метою підготовки цієї звітності є надання достовірної, об'єктивної та прозорої інформації про фінансовий стан банку. Це включає відомості про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи та витрати, а також рух грошових коштів, що дає змогу користувачам звітності приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Щорічно АТ КБ «ПриватБанк» обирає аудиторську фірму для проведення перевірки річної фінансової звітності згідно з вимогами МСФЗ. Вибір аудиторської компанії проводиться через детальний аналіз умов контролю серед лідерів ринку, зокрема, компаній із «Великої четвірки». Цей процес включає всебічну оцінку досвіду та кваліфікації потенційних аудиторів, яку проводять внутрішні експерти банку.

Результати такого аналізу, разом з рекомендаціями для керівництва, виносяться на розгляд наглядової ради банку. На основі її рішення укладається контракт з обраною аудиторською компанією на наступний рік.

З 2016 року АТ КБ «ПриватБанк» співпрацює з міжнародною аудиторською компанією Ernst & Young [43], яка є одним з лідерів у галузі та входить до складу «Великої четвірки» світових аудиторських фірм. Окрім здійснення аудиту, банк також користується консалтинговими послугами Ernst & Young у різних аспектах фінансової та управлінської діяльності.

На 31 грудня 2022 року АТ КБ «ПриватБанк» не мав контролю над небанківськими групами, але володів низкою дочірніх компаній, які зареєстровані в Україні [42]. До складу цих компаній входять:

- ТОВ «Естейт Гарант»;
- ТОВ «Кобос»;
- ТОВ «А-Лекс»;
- ТОВ «Українські кредитні історії»;
- ТОВ «ЛТ Груп»;
- КФ «Допомога Просто»;

Основним джерелом для проведення фінансового аналізу є баланс банку, який містить детальну інформацію про активи, що знаходяться на балансі АТ КБ «ПриватБанк», включаючи фінансові активи та нерухоме майно, що належать банку. Також баланс відображає зобов'язання перед контрагентами і зобов'язання контрагентів перед банком. Ці дані є основою для оцінки фінансової стабільності банку, його ліквідності та здатності виконувати зобов'язання [41].

Таким чином, процес складання та аудиту фінансової звітності банку забезпечує високий рівень прозорості та дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення для підтримки стабільності та розвитку банку в умовах змінного економічного середовища.

Аналіз динаміки активів (табл. 3.1) показує стабільне зростання валюти балансу банку, значною мірою завдяки збільшенню кредитних позицій у банківському секторі. Зокрема, спостерігається суттєве зростання ліквідних активів на 82,4%, а також збільшення вкладень у цінні папери, інвестиції в нерухомість та нематеріальні активи, кожен з яких виріс на близько 8%. Порівняно з 2022 роком обсяг кредитів та вимог до банків зріс майже вчетверо, що обумовлено значним збільшенням обсягу депозитних сертифікатів НБУ. Цей показник підвищився з 26 212 млн грн до 100 126 млн грн, що означає зростання на 3,8 рази.

Таблиця 3.1 – Структура та динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за період 2020-2023 рр.

Активи	млн грн	млн грн	млн грн	млн грн	Відносне відхилення, %			Структура, %
	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	21/20	22/21	23/22	
Готівкові кошти і їх еквіваленти	45894	49911	52835	96380	108,8	105,9	182,4	17,8
Кредити та аванси банкам	27118	25059	26243	103837	92,4	104,7	395,7	19,2
Кредити та аванси клієнтам	59554	55021	68218	68084	92,4	124	99,8	12,6
Інвестиції в цінні папери	152157	221661	222277	239752	145,7	100,3	107,9	44,3
Інвестиційна нерухомість	2279	2933	1989	2155	128,7	67,8	108,3	0,4
Нематеріальні активи	648	953	1288	1389	147,1	135,2	107,8	0,3
Основні засоби	5832	6689	6074	5229	114,7	90,8	86,1	1
Інші нефінансові активи	10529	10128	9713	9189	96,2	95,9	94,6	1,7
Інші активи	5722	10170	12659	14581	177,7	124,5	115,2	2,7
Всього активів	309723	382525	401296	540596	123,5	104,9	134,7	100

Що стосується дебіторської заборгованості, вона дещо зменшилася на 0,2% у 2022 році, після різкого зростання на 24% у попередньому році. Це

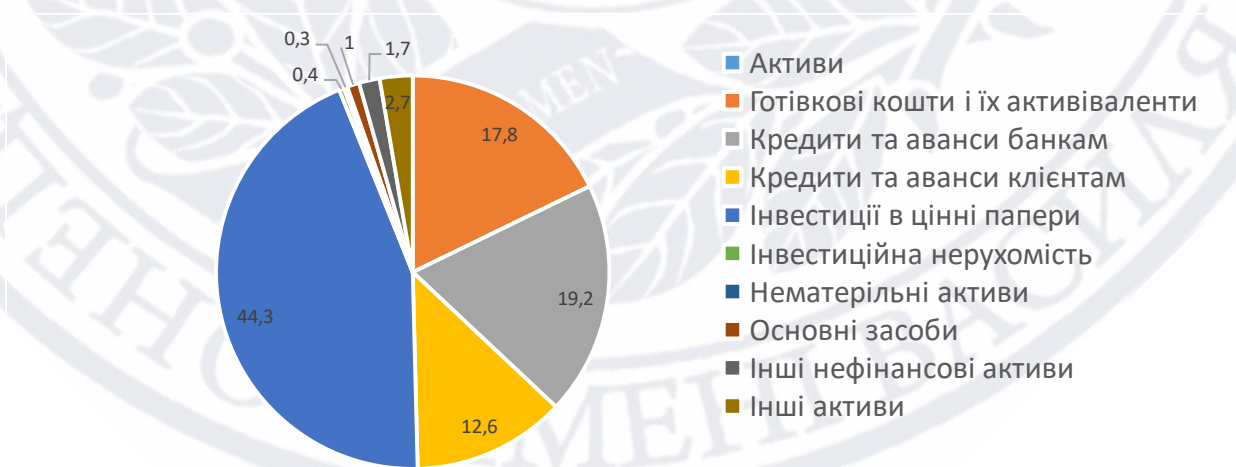

Рисунок 3.1 – Структура активу банку АТ КБ «ПриватБанк» станом на 01.01.2023 рр., млн грн

свідчить про зниження темпів збільшення дебіторської заборгованості, що може бути ознакою стабілізації ситуації в цьому сегменті.

Аналіз структури активів на 1 січня 2023 року (рисунок 3.1) вказує на те, що найбільшу частку в активах банку займали вкладення в цінні папери, що становили понад 44% від загального обсягу активів. Інші значущі елементи активів включають кредити та кошти в банках (19,2%), грошові кошти та їх еквіваленти (17,8%), а також кредити та кошти, надані клієнтам (12,6%). Ця структура свідчить про сильну ліквідність та значні інвестиції банку в цінні папери, що дозволяє ефективно управляти активами.

Таблиця 3.2 – Структура та динаміка зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» за період 2020-2023 рр.

Зобов'язання	млн грн	млн грн	млн грн	млн грн	Абсолютне відхилення			Струк- тура%
	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	21/20	22/21	23/21	
Кошти банків	201	2	3	0	1	150	0	0
Кошти клієнтів	240621	312708	325303	471970	130	104	145,1	97,8
Відстрочені податкові зобов'язання	121	146	159	0	120,7	108,9	0	0
Інші фінансові зобов'язання	2639	4059	3770	2634	153,8	92,9	69,9	0,5
Забезпечення	2363	10687	3651	5804	452,3	34,2	159	1,2
Інші нефінансові зобов'язання	1528	2098	1795	2271	137,3	85,6	126,5	0,5
Інші зобов'язання	7721	0	0	128	0	0	0	0
Разом зобов'язань	255194	329700	334681	482807	129,2	101,5	144,3	100

Аналізуючи зобов'язань банку можна побачити, що основне зростання загальної суми зобов'язань відбулося за рахунок збільшення елемента "Кошти клієнтів". Вони збільшилися на 146 667 млн грн, в період з 01.01.22 по 01.01.23 рік, що становить 46% зростання від попереднього рівня. Цей показник має

вирішальне значення для структури пасивів банку, оскільки майже 98% усіх зобов'язань припадає саме на кошти клієнтів (табл. 3.2).

Окрім того, обсяг зобов'язань, включаючи резерви за кредитними зобов'язаннями, фінансовими гарантіями, юридичними ризиками збільшився на 1,2%. Це зростання відбулося завдяки збільшенню сформованих резервів, що забезпечує більш високий рівень фінансової стабільності та готовність до можливих ризиків. Це також вказує на посилення фінансової стійкості банку, зокрема в умовах економічної нестабільності.

Таблиця 3.3 – Структура та динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за період 2020-2023 рр.

Активи	млн грн	млн грн	млн грн	млн грн	Відносне відхилення, %		
	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	21/20	22/21	23/22
Статутний капітал	206060	206060	206060	206060	100	100	100
Емісійний дохід	23	23	23	23	100	100	100
Результат від операцій з акціонером	12174	12174	12174	12174	100	100	100
Інші резерви	-600	-2248	-4091	-15168	340,6	182	370,8
Резерви та інші фонди банку	6850	8481	9696	11449	123,8	114,3	118,1
Накопичений дефіцит	-169918	-171665	-157247	-156749	101	91,6	99,7
Разом власного капіталу	54529	52825	66615	57789	96,9	126,1	86,8

Аналіз власного капіталу (табл. 3.3) свідчить про незначне скорочення дефіциту власних коштів. Проте, через суттєве збільшення обсягу інших резервів, який зріс у 3,7 рази, загальна динаміка власного капіталу у 2022 році залишилася від'ємною. Це вказує на потребу у подальшому зміцненні власних резервів для поліпшення фінансової стійкості та виконання зобов'язань у довгостроковій перспективі.

Таким чином, аналіз фінансових показників АТ КБ «ПриватБанк» у 2022 році свідчить про позитивні зміни в структурі активів та пасивів, хоча питання

капіталу залишаються актуальними для подальшого фінансового зміцнення банку.

Графічне зображення структури та динаміки статутного капіталу за період 2020-2023 років (рис. 3.2) демонструє важливі зміни у фінансовому становищі банку.

У 2022 році, згідно з постановою Кабінету Міністрів України, банк виплатив дивіденди на суму 28 040 млн грн, що дорівнює 38,10 грн на одну акцію. Це на 44% більше порівняно з попереднім роком, що свідчить про стабільність і рентабельність діяльності банку. Також, відповідно до вимог Податкового кодексу України, банк перерахував авансові платежі з податку на доходи фізичних осіб у розмірі 5 047 млн грн, що на 52% більше, ніж у 2021 році.

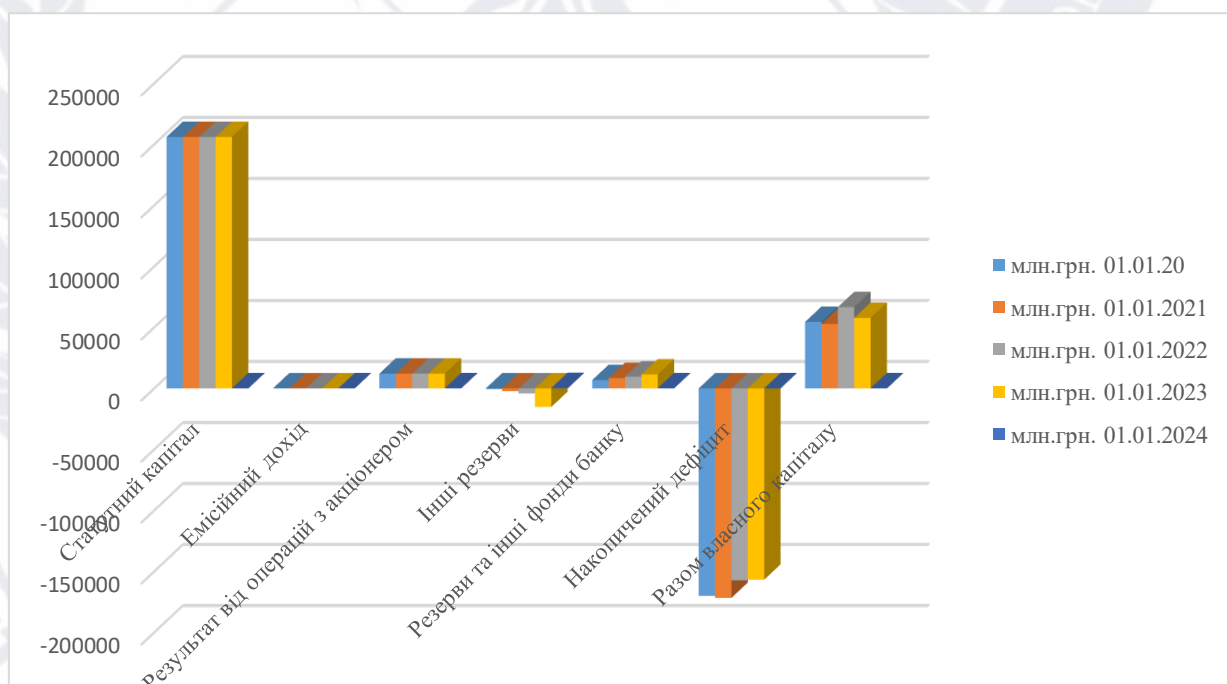

Рисунок 3.2 – Структура та динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» 2020-2023 рр., млн грн

Попри зростання кредитних ризиків та складні макроекономічні умови, зокрема воєнний стан, банку вдалося досягти значних фінансових результатів у 2022 році. Чистий прибуток банку за підсумками року склав 30,2 млрд грн, що на 4,85 млрд грн, або 13,8%, менше порівняно з 2021 роком. Водночас цей

показник залишається найвищим серед усіх українських банків, у той час як загальний прибуток банківської системи України за 2022 рік становив 24,7 млрд грн (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Динаміка показників звіту про прибутки та збитки АТ КБ «ПриватБанк» за період 2020-2023 рр., млн. грн.

Показники	млн грн	млн грн	млн грн	млн грн	Відносне відхилення		
	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	21/20	22/21	23/22
Процентні доходи	33841	33563	35854	43686	99,2	106,8	121,8
Процентні витрати	-14174	-11961	-6537	-3768	84,4	54,7	57,6
Чистий процентний дохід	19667	21602	29317	39918	109,8	135,7	136,2
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності	19663	19793	28461	24522	100,7	143,8	86,2
Комісійні доходи	24575	27649	25057	32945	112,5	90,6	131,5
Комісійні витрати	-6386	-8888	-11840	-12505	139,2	133,2	105,6
Прибуток до оподаткування	32609	24296	35067	34672	74,5	144,3	98,9
Прибуток за рік	32609	24302	35050	30198	74,5	144,2	86,2

Графічне зображення динаміки показників рентабельності (рис. 2.3) показує позитивні, але й деякі негативні тенденції в доходах та витратах банку.

У 2022 році відбулося зростання процентних та комісійних доходів на понад 30%, що є результатом вдалої кредитної політики та збільшення комісійних доходів. Однак одночасно спостерігалось зростання комісійних витрат на 5,6%, що може свідчити про збільшення вартості банківських послуг або інших витрат, пов'язаних з обслуговуванням клієнтів.

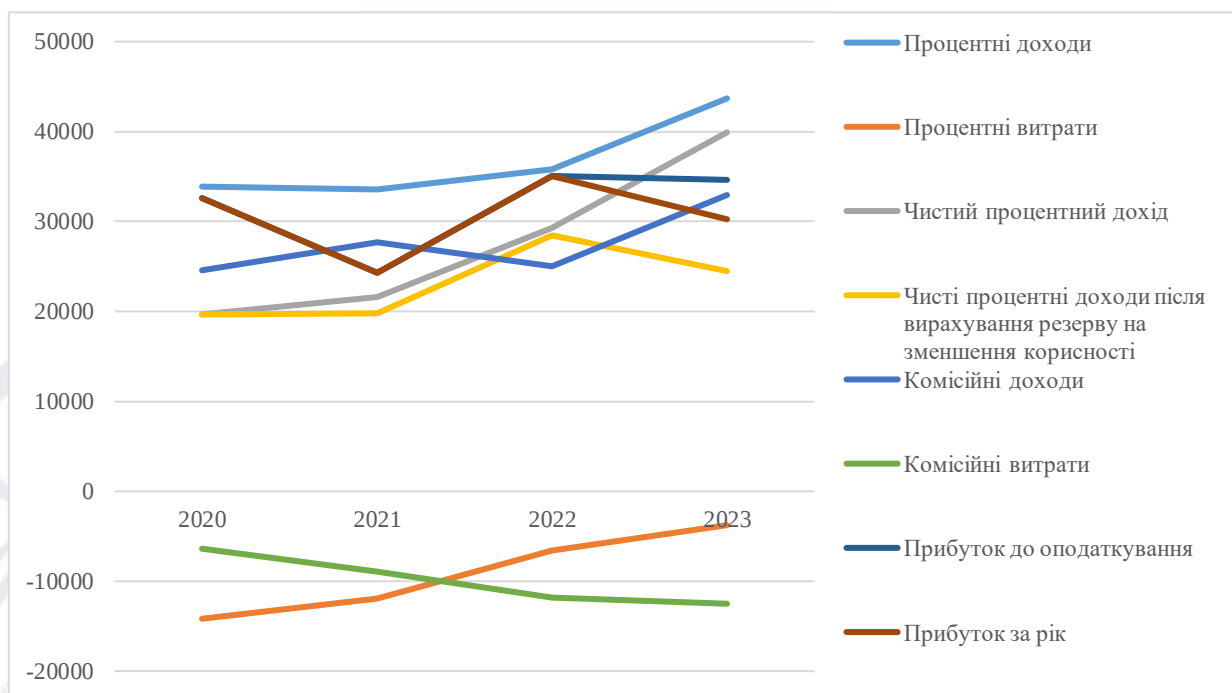

Рисунок 3.3 – Динаміка показників доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк» за 2020-2023 рр., млн грн

Загальна річна прибутковість банку у 2021 році показала значне зростання на 44,2%, що вказує на високий рівень ефективності роботи банку у той період. Однак у 2022 році спостерігався спад на 13,8%, що є результатом кількох факторів, зокрема зміни макроекономічної ситуації в Україні.

Зміни офіційного курсу гривні до долара США в липні 2022 року мали значний вплив на фінансові результати банку. Зміцнення валютної позиції спричинило певні втрати, однак ці втрати були частково компенсовані позитивним коригуванням щодо облігацій внутрішнього державного боргу (ОВДП), які входили до портфелю банку. Вартість ОВДП залежить як від змін курсу гривні до долара, так і від інфляційних очікувань та зростання процентних ставок як в Україні, так і у світі.

Ці фактори, разом з іншими економічними чинниками, вплинули на кінцеві фінансові результати діяльності банку у 2022 році, але в цілому банк зміг зберегти стабільність і забезпечити своєчасні виплати дивідендів та виконання інших фінансових зобов'язань.

Результати діяльності АТ КБ «ПриватБанк» в 2022 році свідчать про його високу ефективність, стійкість до стресових ситуацій, адаптивність та здатність швидко реагувати на виклики зовнішнього середовища. Зокрема, завдяки довірі клієнтів, а також здатності оперативно реагувати на зміни в економічній ситуації та потреби споживачів, банк зміг утримати лідерські позиції серед українських фінансових установ. ПриватБанк, як системно важливий банк, залишається основою фінансової системи України, що підкреслює його значення для економіки країни.

Протягом року банк суворо дотримувався вимог національного законодавства. Згідно з Інструкцією щодо регулювання діяльності банків в Україні, затвердженою Національним банком України, перевірка відповідності нормативним актам не виявила порушень. За підсумками 2022 року АТ КБ «ПриватБанк» продемонстрував достатній рівень капіталізації, що відповідає вимогам регулятора. Капітал банку на кінець року складав 54,5 млрд грн, а показник адекватності регулятивного капіталу був на рівні 23,78%, що суттєво перевищує мінімальний норматив у 10%.

Щодо ліквідності, всі нормативні показники банку також виявилися значно вищими за вимоги Національного банку України. Коефіцієнт покриття ліквідністю на 31 грудня 2022 року становив 311,01% у всіх валютах (LCRBB) і 260,14% в іноземних валютах (LCRIB), при нормативі не менше 100%. Це свідчить про високу здатність банку виконувати свої фінансові зобов'язання, навіть за умов можливих економічних коливань (табл. 3.5).

Контроль за ліквідністю здійснюється через дотримання регуляторних стандартів, таких як LCR (коефіцієнт покриття ліквідністю) та NSFR (норматив покриття стабільного фінансування), а також через забезпечення дотримання лімітів і вимог щодо ліквідності, концентрації джерел фінансування та обсягу високоякісних ліквідних активів. У разі кризових ситуацій для управління ліквідністю існує розроблений план антикризового

Таблиця 3.5 – Динаміка дотримання АТ КБ «ПриватБанк» нормативів НБУ за період 01.01.2022-01.08.2023 рр.

Нормативи ліквідності					
Дата	H1	Загальна сума основного капіталу	Загальна сума додаткового капіталу	H2	H3
01.01.2022	40 842 923,8	20 436 584,0	20 436 584,0	18,33	9,17
01.01.2023	54 523 488,2	27 276 866,2	27 276 866,2	18,33	11,90
01.07.2023	66 600 168,8	33 315 206,5	33 315 206,5	28,29	14,15
01.08.2023	66 595 976,8	33 313 110,5	33 313 110,5	27,77	13,89
Нормативи кредитування та інвестування					
Дата	H7	H8	H9	H11	H12
01.01.2022	8,0	0	0,8	0,01	0,02
01.01.2023	6,37	0	0	0	0
01.07.2023	5,22	0	0	0	0
01.08.2023	5,22	0,00	0,00	0,00	0,00
Ліміти відкритої валютної позиції					
Дата	Л13-1	Л13-2	LCR _{вв}	LCR _{ів}	NSFR
01.01.2022	86,4612	1,1811	258,8487	200,3644	156,5656
01.01.2023	92,5844	1,3178	311,0103	260,1445	182,241
01.07.2023	80,7179	0,2081	393,4314	343,273	184,3814
01.08.2023	79,3267	0,2261	401,3396	287,1741	180,7587

фінансування, який передбачає заходи з ідентифікації можливих причин кризи, а також симптоми та заходи для їх нейтралізації. План також визначає, які служби відповідають за виконання конкретних дій, і в якому порядку вони мають діяти в умовах кризи. Окрім цього, банк регулярно проводить стрес-тести ліквідності, що враховують різноманітні негативні сценарії, щоб забезпечити стабільність його фінансової діяльності в умовах непередбачуваних ситуацій.

3.2. Апробація моделі оцінювання ефективності забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк»

Для наданих, в першому пункті третього розділу, даних, проведемо розрахунки основних фінансових коефіцієнтів для 2023 року. Розглянуто коефіцієнти ліквідності, капітальної достатності, рентабельності, а також деякі інші фінансові показники, які були описані в третій частині другого розділу.

Використано дані для аналізу на основі абсолютних значень і відносних відхилень.

1. Коефіцієнти ліквідності

1.1. Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ):

$$\text{КПЛ} = \frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}, \quad (3.1)$$

Ліквідні активи на 01.01.2023 = Готівкові кошти і їх еквіваленти + Кредити та аванси банкам + Кредити та аванси клієнтам + Інвестиції в цінні папери = 96380 + 103837 + 68084 + 239752 = 508053 млн. грн.

Короткострокові зобов'язання (кошти клієнтів, інші фінансові зобов'язання, інші зобов'язання) на 01.01.2023 = 471970 + 2634 + 128 = 474732 млн. грн.

Розрахунок:

$$\text{КПЛ} = \frac{508053}{474732} = 1,07, \quad (3.2)$$

1.2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ)

$$\text{КШЛ} = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{Високоліквідні цінні папери}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}, \quad (3.3)$$

Припускаємо, що всі активи є високоліквідними (ця оцінка може змінюватися в залежності від типу активів). Для простоти візьмемо всі зазначені активи за ліквідні.

Розрахунок, використовуючи попередні значення:

$$\text{КШЛ} = \frac{508053}{474732} = 1,07, \quad (3.4)$$

2. Коефіцієнти капітальної достатності

2.1. Коефіцієнт капітальної достатності (CAR)

$$\text{CAR} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Ризикові активи}}, \quad (3.5)$$

Власний капітал на 01.01.2023 = 57789 млн. грн.

Ризикові активи (загальні активи на 01.01.2023) = 540596 млн. грн.

Розрахунок:

$$\text{CAR} = \frac{57789}{540596} = 0,107, \quad (3.6)$$

2.2. Коефіцієнт основного капіталу (CET1)

$$CET1 = \frac{\text{Основний капітал}}{\text{Ризикові активи}}, \quad (3.7)$$

Припустимо, що основний капітал відповідає статутному капіталу, який на 01.01.2023 становить 206060 млн. грн.

Розрахунок:

$$CET1 = \frac{206060}{540596} = 0,381, \quad (3.8)$$

3. Коефіцієнти рентабельності

3.1. Рентабельність активів (ROA)

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середні активи}} * 100\%, \quad (3.9)$$

Чистий прибуток за 2023 рік = 30198 млн. грн.

Середні активи на основі даних на початок і кінець року =

$$\frac{401296 + 540596}{2} = 470946 \text{ млн. грн.}, \quad (3.10)$$

Розрахунок:

$$ROA = \frac{30198}{470936} * 100\% = 6\%, \quad (3.11)$$

3.2. Рентабельність власного капіталу (ROE)

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} * 100\%, \quad (3.12)$$

Середній власний капітал =

$$\frac{66615 + 57789}{2} = 62202 \text{ млн. грн.}, \quad (3.13)$$

Розрахунок:

$$ROE = \frac{30198}{62202} * 100\% = 48\%, \quad (3.14)$$

4. Коефіцієнти ризику

4.1. Кредитний ризик (NPL)

$$NPL = \frac{\text{Безнадійні кредити}}{\text{Загальний кредитний портфель}} * 100\%, \quad (3.15)$$

Припускаємо, що кредитний портфель на 01.01.2023 = Кредити та аванси банкам + Кредити та аванси клієнтам = 103,837 + 68,084 = 171,921 млн. грн.

Якщо безнадійні кредити складають 4% (Встановлений рівень 4% відповідає мінімальним вимогам Базеля III, розробленим для того, щоб забезпечити міжнародну узгодженість і порівнянність регулювання банківської діяльності. Це дозволяє національним і міжнародним регуляторам оцінювати фінансову стабільність банків на однакових засадах[44]) від загального кредитного портфеля:

Розрахунок:

$$NPL = \frac{0,04 * 171921}{171921} * 100\% = 4\%, \quad (3.16)$$

4.2. Коефіцієнт ризику ліквідності (LDR)

$$LDR = \frac{\text{Кредити}}{\text{Депозити}} * 100\%, \quad (3.17)$$

Кредити = 171,921 млн. грн.

Депозити (кошти клієнтів) = 471,970 млн. грн.

Розрахунок:

$$LDR = \frac{171921}{471970} * 100\% = 36,5\%, \quad (3.18)$$

На основі розрахованих фінансових показників можна зробити кілька висновків щодо достатності забезпечення фінансової безпеки ПриватБанку. Важливо оцінити, як банк управляє своїми активами, зобов'язаннями, капіталом і рентабельністю для забезпечення стабільності та надійності.

1. Ліквідність

Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ) = 1,07.

Цей коефіцієнт свідчить про здатність банку покрити свої короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Хоча коефіцієнт більше одиниці, що є позитивним сигналом, він все ж може бути на межі зниження в разі певних фінансових потрясінь. У таких випадках банк може опинитись під тиском у випадку значних відтоків коштів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ) = 1,07.

Також підтверджує наявність достатнього рівня ліквідності для покриття зобов'язань на короткий термін, при цьому банк не залежить надмірно від неликвідних активів.

2. Капітальна достатність

Коефіцієнт капітальної достатності (CAR) = 10,7%.

Високий рівень капітальної достатності вказує на те, що банк має значний рівень власного капіталу, який здатний покрити ризики, що виникають у процесі його діяльності. Відповідає вимогам міжнародних стандартів (наприклад, Базель III, де мінімальний рівень CAR складає 8%).

Коефіцієнт основного капіталу (CET1) = 38,1%.

Це надзвичайно високий рівень основного капіталу, що свідчить про стабільність банку навіть у випадку виникнення значних фінансових шоків. Такий рівень дозволяє банку залишатись фінансово стійким і здатним покривати можливі втрати.

3. Рентабельність

Рентабельність активів (ROA) = 6%.

Банку вдається ефективно використовувати свої активи для отримання прибутку. Це позитивний знак для фінансової безпеки, оскільки він свідчить про стабільні доходи та можливість зростання капіталу через прибуткову діяльність.

Рентабельність власного капіталу (ROE) = 49%.

Висока рентабельність власного капіталу є дуже хорошим сигналом, оскільки це означає, що банк генерує високий прибуток для своїх акціонерів. Це також підтверджує фінансову стабільність і ефективне управління власними ресурсами.

4. Кредитний ризик та ліквідність

Кредитний ризик (NPL) = 4%.

Рівень безнадійних кредитів на рівні 4% є досить помірним і в межах прийнятних стандартів для фінансової установи. Це свідчить про розумне управління кредитним портфелем і можливість банку підтримувати стійкість, навіть у разі підвищення кредитних ризиків.

Коефіцієнт ліквідності (LDR) = 36,5%.

Банку вдалося підтримувати збалансовану структуру кредитування та депозитів. Кредитний портфель складає близько 36,5% від обсягу депозитів, що є здоровим показником і дозволяє підтримувати належний рівень ліквідності та уникати значного навантаження на капітал.

5. Загальний висновок щодо фінансової безпеки банку

Висока ліквідність: Зважаючи на ліквідні активи, банк здатний швидко реагувати на короткострокові зобов'язання, що є важливим елементом забезпечення його фінансової безпеки.

Сильний капітал: Високі показники коефіцієнтів капітальної достатності та основного капіталу свідчать про те, що банк має достатньо резервів для покриття потенційних втрат і ризиків, що виникають в результаті економічних та ринкових змін.

Позитивна рентабельність: З високими показниками рентабельності активів і власного капіталу, банк демонструє ефективне управління та стабільний прибуток, що зміцнює його фінансову стійкість.

Низький рівень кредитного ризику: Помірний рівень безнадійних кредитів є ще одним фактором, що підтверджує ефективне управління ризиками.

Результат подібних розрахунків, за період 2020-2023 роки, зображені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Результати фінансових показників за 2020-2023 рр.

	2020	2021	2022	2023
Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ)	1,13	1,11	1,12	1,07
Коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ)	1,13	1,11	1,12	1,07
Коефіцієнт капітальної достатності (CAR)	0,176	0,138	0,166	0,107
Коефіцієнт основного капіталу (CET1)	0,665	0,539	0,513	0,381
Рентабельність активів (ROA)	-	7%	9%	6%
Рентабельність власного капіталу (ROE)	-	45%	59%	49%
Кредитний ризик (NPL)	4%	4%	4%	4%
Коефіцієнт ліквідності (LDR)	36%	26%	29%	36%

Аналіз динаміки фінансових показників за період 2020-2023(рис 3.4 та 3.5) роки для АТ КБ «ПриватБанк» дозволяє оцінити зміни в ключових аспектах фінансової безпеки банку, таких як ліквідність, капітальна достатність, рентабельність та кредитний ризик.

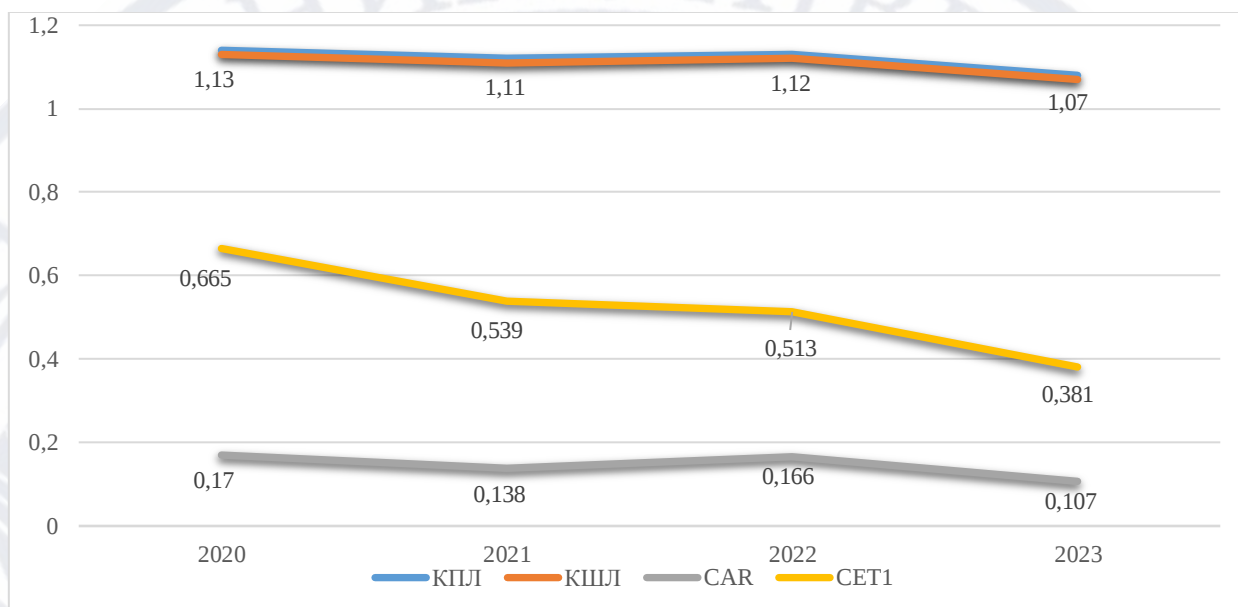

Рисунок 3.4 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності та капітальної достатності банку за 2022-2023 рр.

Перш за все, варто звернути увагу на коефіцієнти ліквідності, що є основним індикатором здатності банку покривати свої зобов'язання. Коефіцієнт поточної ліквідності (КПЛ) та коефіцієнт швидкої ліквідності (КШЛ) показують дуже схожу динаміку: вони знижуються з 1,13 у 2020 році до 1,07 у 2023 році. Хоча ці значення все ще знаходяться в межах безпечного рівня (вищого за 1), їх поступове зменшення вказує на певне зниження ліквідності банку, що може свідчити про можливі труднощі у швидкому виконанні зобов'язань у майбутньому. Незважаючи на це, ці коефіцієнти залишаються на достатньо високому рівні, щоб забезпечити банк необхідними ресурсами для оперативного виконання фінансових зобов'язань.

Далі, важливим показником є капітальна достатність банку, що відображає його здатність покривати можливі збитки. Коефіцієнт капітальної достатності (CAR) за період 2020–2023 років показує зниження з 0,176 до 0,107. Це зниження

може свідчити про зменшення капітальних резервів банку, що, у свою чергу, знижує його здатність абсорбувати фінансові ризики. Зважаючи на те, що цей показник все ще перевищує нормативи, зниження коефіцієнта потребує уваги для запобігання потенційним фінансовим труднощам в умовах економічної нестабільності. Аналогічно, зниження коефіцієнта основного капіталу (CET1) з 0,665 до 0,381 за досліджуваний період свідчить про зменшення частки основного капіталу в загальній структурі активів, що може обмежити здатність банку протистояти кризовим явищам на ринку.

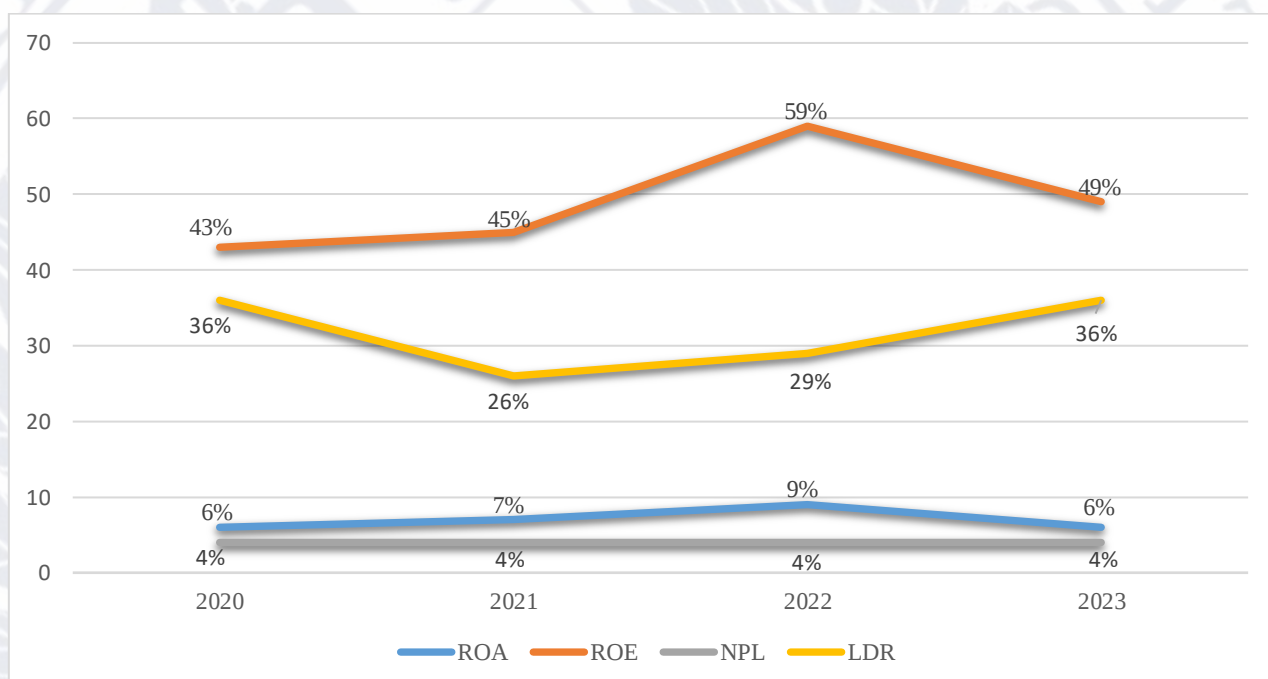

Рисунок 3.5 – Динаміка коефіцієнтів рентабельності та ризиків банку за 2022-2023 рр.

Щодо рентабельності, АТ КБ «ПриватБанк» демонструє досить стабільні показники. Рентабельність активів (ROA) змінюється з 7% у 2021 році до 6% у 2023 році. Незважаючи на зниження цього показника, він залишається позитивним, що вказує на ефективне використання активів. Рентабельність власного капіталу (ROE) показує високу ефективність роботи банку: з 45% у 2021 році вона зростає до 59% у 2022 році, а в 2023 році становить 49%. Ці значення свідчать про значну здатність банку генерувати прибуток на власний капітал, що є позитивним індикатором для інвесторів і партнерів.

Що стосується кредитного ризику, показник проблемних кредитів (NPL) протягом 2020-2023 років залишався стабільним на рівні 4%. Це є позитивним фактором, оскільки стабільний рівень проблемних кредитів свідчить про те, що банк ефективно управляє кредитним портфелем і контролює ризики, пов'язані з кредитуванням.

Коефіцієнт ліквідності (LDR) за досліджуваний період демонструє певні коливання: з 36% у 2020 році він знижується до 26% у 2021 році, а в 2023 році знову досягає 36%. Ці зміни можуть свідчити про адаптацію банку до зміни ринкових умов або зміну внутрішньої стратегії управління ліквідністю. Однак ці коливання не є надто суттєвими і не створюють серйозних ризиків для стабільності банку, якщо ці зміни не призведуть до критичного дефіциту ліквідності.

Загалом, АТ КБ «ПриватБанк» демонструє стабільність в аспектах ліквідності та рентабельності, що позитивно позначається на його фінансовій безпеці. Проте зниження капітальних коефіцієнтів, зокрема коефіцієнтів капітальної достатності та основного капіталу, є потенційною загрозою для стабільності банку в майбутньому. Ці фактори вимагають особливої уваги для забезпечення достатніх резервів та підтримки здатності банку протистояти можливим фінансовим труднощам. Тому, хоча ПриватБанк знаходиться в достатньо безпечному фінансовому стані, необхідно враховувати ризики, пов'язані з можливим зниженням капітальної достатності, і активно працювати над її відновленням та зміцненням.

3.3. Шляхи вдосконалення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» в умовах економічної нестабільності

У умовах постійних економічних змін, глобальних фінансових криз та нестабільності на ринку, фінансова безпека банків стає критично важливою складовою їх діяльності. Для АТ КБ «Приватбанк», як одного з найбільших і системно важливих банків України, забезпечення високого рівня фінансової безпеки є основою для стійкості та адаптації до швидко змінюваного

економічного середовища. Ось кілька основних шляхів вдосконалення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності:

1. покращення системи управління ризиками. Ефективне управління ризиками є одним з ключових факторів забезпечення фінансової безпеки. В умовах економічної нестабільності важливо постійно вдосконалювати систему ідентифікації та оцінки ризиків, зокрема:

- інтеграція сучасних технологій аналізу ризиків. Використання інноваційних інструментів для моніторингу фінансових і кредитних ризиків, ризиків ліквідності та операційних ризиків дозволить швидше реагувати на зміни ринкової ситуації та знижувати ймовірність негативних наслідків;

- розширення стрес-тестування. АТ КБ «Приватбанк» слід проводити регулярні стрес-тести, що включають різноманітні сценарії економічних шоків та фінансових криз. Це дозволить проактивно визначати потенційні загрози для ліквідності, капіталу та інших важливих показників.

2. посилення моніторингу ліквідності. Ліквідність є одним з основних елементів фінансової безпеки банку. В умовах економічної нестабільності можливі коливання на фінансових ринках, що може впливати на здатність банку виконувати свої зобов'язання. Для підвищення ліквідності банку необхідно:

- підвищення запасу ліквідних активів. Збільшення частки високоякісних ліквідних активів, які можуть бути швидко продані або використані для виконання зобов'язань, дозволить знизити ризики дефіциту ліквідності;

- покращення управління валютними ризиками. Враховуючи можливі коливання валютних курсів в умовах нестабільності, банк має удосконалити управління валютними ризиками, зокрема шляхом диверсифікації валютних;

- позицій та використання хеджування для зниження негативного впливу змін валютних курсів.

3. удосконалення корпоративного управління. Фінансова безпека значною мірою залежить від ефективності корпоративного управління, яке включає в себе прозорість прийняття рішень, контроль за виконанням

стратегічних цілей та відповідальність органів управління. Для підвищення рівня корпоративного управління в АТ КБ «Приватбанк» доцільно:

- посилення контролю за фінансовими операціями. Вдосконалення внутрішніх процедур і політик щодо контролю за фінансовими операціями дозволить вчасно виявляти і запобігати можливим фінансовим махінаціям або недолікам у фінансовій звітності;
- покращення взаємодії з регуляторами та аудиторамі. Налагодження більш тісної співпраці з Національним банком України та зовнішніми аудиторамі сприятиме кращій прозорості діяльності та відповідності вимогам регуляторів, що, у свою чергу, забезпечить стабільність банку в умовах економічної нестабільності.

4. зміцнення капіталу та резервів. Під час економічних криз важливо мати достатній рівень капіталу для підтримки стабільності банку. АТ КБ «Приватбанк» слід звернути особливу увагу на:

- збільшення регулятивного капіталу. Для забезпечення фінансової стійкості в умовах економічних шоків банк повинен активно працювати над збільшенням власного капіталу, а також формувати резерви для покриття потенційних збитків;
- диверсифікація резервів. Розширення резервів за різними категоріями, зокрема за кредитними зобов'язаннями, юридичними ризиками та ризиками з інвестиціями, дозволить знизити фінансові втрати в разі непередбачених обставин.

5. інвестиції в технології та інновації. В умовах нестабільної економіки важливу роль відіграє автоматизація та цифровізація банківських процесів. Технології можуть не тільки знизити витрати, а й підвищити оперативність реагування на зміни на фінансових ринках:

- вдосконалення платіжних систем та онлайн-сервісів. Розвиток безпечних та ефективних платіжних систем, вдосконалення мобільних та інтернет-банкінгу дозволить банку зберігати стабільний потік доходів навіть у періоди економічної кризи;

- використання штучного інтелекту та аналітики. Впровадження технологій штучного інтелекту для аналізу великої кількості фінансових даних дозволить вчасно виявляти загрози для безпеки банку і приймати ефективні управлінські рішення.

6. посилення політики управління дебіторською заборгованістю. У ситуаціях економічної нестабільності важливо контролювати рівень дебіторської заборгованості, оскільки затримки в поверненні коштів можуть суттєво вплинути на ліквідність банку. Для цього банк може:

- запровадити більш строгі умови кредитування. Підвищення вимог до позичальників, посилення моніторингу їх фінансового стану дозволить зменшити ризик виникнення прострочених кредитів;

- активніше використовувати методи реструктуризації боргів. Забезпечення можливості реструктуризації заборгованості дозволить зберегти ліквідність банку та мінімізувати можливі втрати від неякісних кредитів.

7. підвищення фінансової грамотності серед клієнтів. Навчання клієнтів банку фінансовій грамотності може стати важливим інструментом стабільності та зростання доходів. Чим більше клієнтів будуть розуміти основи фінансової безпеки та інвестиційних стратегій, тим стійкіші будуть їхні відносини з банком в умовах криз

У підсумку, забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» в умовах економічної нестабільності передбачає комплексний підхід, що включає вдосконалення управління ризиками, посилення моніторингу ліквідності, покращення корпоративного управління, зміцнення капіталу та резервів, інвестиції в технології та інновації, а також розвиток фінансової грамотності серед клієнтів.

Висновок до розділу 3

Аналіз фінансового стану АТ КБ «Приватбанк» за період з 2020 по 2023 роки показує стабільність та позитивну динаміку розвитку, незважаючи на зовнішні економічні виклики. Банк забезпечив зростання активів і зберіг високий рівень довіри клієнтів завдяки збільшенню ліквідних активів та інвестицій.

Фінансові показники підтверджують високу фінансову безпеку банку. Зокрема, високі рівні ліквідності та капітальної достатності свідчать про здатність банку ефективно реагувати на короткострокові фінансові потрясіння. Модель оцінювання фінансової безпеки також демонструє, що АТ КБ «ПриватБанк» має достатні фінансові резерви для стабільного функціонування в умовах ринкових викликів. В умовах економічної нестабільності, для забезпечення фінансової безпеки банку необхідно впроваджувати комплексні заходи з удосконалення управління ризиками, посилення ліквідності, зміцнення капіталу, розвитку технологій та вдосконалення корпоративного управління. Окрему увагу слід приділяти інноваціям, таким як штучний інтелект, а також розвитку фінансової грамотності серед клієнтів. Ці стратегічні кроки забезпечать банку стійкість до зовнішніх потрясінь і збереження довіри клієнтів у періоди економічної невизначеності.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання магістерської роботи було проведено комплексне дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів забезпечення фінансової безпеки банків, особливу увагу приділено аналізу фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк» в умовах економічної нестабільності. Це дозволило не лише систематизувати знання в цій сфері, а й запропонувати конкретні шляхи вдосконалення фінансової безпеки банку, що дозволяють забезпечити його стійкість до внутрішніх і зовнішніх економічних викликів.

У першому розділі роботи була розглянута теоретична основа фінансової безпеки банку як об'єкта управління. Розкрито сутність фінансової безпеки, що охоплює не лише стабільність фінансового стану банку, а й його здатність своєчасно адаптуватися до змін в економічному середовищі. Визначено, що забезпечення фінансової безпеки є невід'ємною частиною управлінської діяльності банку, що вимагає постійного контролю та коригування внутрішніх політик, процедур і стратегії у відповідь на зміни в зовнішньому середовищі, зокрема у контексті економічної нестабільності.

Далі, у розділі 1.2, було вивчено чинники, що впливають на фінансову безпеку банку, серед яких визначено: макроекономічні фактори (інфляція, зміни валютних курсів, державна політика), соціально-політичні умови, а також специфіка внутрішнього середовища банку. В умовах економічної нестабільності ці фактори можуть спричинити непередбачувані фінансові ризики, що потребує постійного моніторингу та коригування стратегії управління ризиками.

У третьому підрозділі першого розділу розглянуто концептуальні підходи до забезпечення фінансової безпеки банку, зокрема в умовах економічної нестабільності. Було підкреслено важливість застосування комплексного підходу, що включає стратегії управління фінансовими, кредитними, ліквідними та операційними ризиками, а також створення ефективної системи внутрішнього контролю і корпоративного управління. Ці концептуальні підходи дозволяють

банкам зберігати стабільність у складних економічних умовах, забезпечуючи не лише їх фінансову стійкість, а й підтримуючи довіру клієнтів і регуляторів.

Другий розділ роботи було присвячено методичному забезпеченню фінансової безпеки банку. Було розглянуто основні інструменти забезпечення фінансової безпеки, зокрема методи управління ризиками, стрес-тестування та моделювання фінансових сценаріїв, які допомагають банкам прогнозувати можливі загрози та своєчасно реагувати на них. Також важливим елементом є механізм забезпечення фінансової безпеки, що включає в себе як внутрішнє управління ризиками, так і взаємодію з регуляторами і зовнішніми аудиторами. В результаті було розроблено модель оцінювання ефективності забезпечення фінансової безпеки, що дозволяє об'єктивно оцінити рівень стійкості банку до різних фінансових ризиків.

Третій розділ роботи був спрямований на практичну реалізацію концептуального підходу до забезпечення фінансової безпеки АТ КБ «Приватбанк». В аналізі фінансового стану банку за 2020-2023 роки було продемонстровано, що незважаючи на економічні труднощі, банк зміг зберегти стабільний фінансовий стан завдяки ефективній стратегії управління ліквідністю, капіталом і кредитними ризиками. Проведена апробація моделі оцінювання ефективності фінансової безпеки показала, що банк має достатньо фінансових резервів і достатній рівень ліквідності, що дозволяє йому бути стійким до економічних потрясінь.

У результаті аналізу також було виявлено низку напрямків для вдосконалення фінансової безпеки банку в умовах економічної нестабільності. Це включає вдосконалення управління ризиками, посилення моніторингу ліквідності, збільшення капіталу, розширення використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект для аналізу ризиків, а також підвищення рівня фінансової грамотності серед клієнтів банку.

Загалом, результати дослідження підтверджують, що ПриватБанк володіє значним потенціалом для забезпечення своєї фінансової безпеки в умовах економічної нестабільності, однак для збереження і посилення цієї стабільності

необхідно здійснити низку заходів для вдосконалення внутрішнього контролю, ризик-менеджменту та інвестиційних стратегій. Пропоновані рекомендації щодо зміцнення фінансової безпеки дозволяють банківській установі не тільки підтримати свою стабільність у кризові періоди, але й сприяють подальшому розвитку та зміцненню його позицій на фінансовому ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України. Поточна редакція від 01.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
2. Про національну безпеку України. Закон України. Поточна редакція від 15.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
3. Пасінович І. І. Фінансова безпека як складова економічної та корпоративної безпеки: теоретичний аспект. 2023. №58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3286/3210> (дата звернення: 28.11.2023).
4. Дехтяр С. С. Проблеми визначення категорій “економічна безпека” та взаємодія її суб’єктів. *Ефективна економіка* 2020. №2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/158.pdf (дата звернення: 28.11.2023).
5. Корпан О. В. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. №1 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5401> (дата звернення: 28.11.2023).
6. Гавловська Н. І., Рудніченко Є. М. Економічна безпека банку: теоретичний базис і системний підхід. *Бізнес Інформ*. 2017. № 7. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4098540f-97aa-4c3b-ae8e-1bb2e38581c6/content> (дата звернення: 28.11.2023).
7. Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-243-251> (дата звернення: 28.11.2023).
8. Барановський О., Лагно А. Природа фінансової безпеки банківської системи. *Світ фінансів*. 2022. № 3 (72). С. 141-155.

9. Васильчишин О. Б. Фінансова безпека банківської системи України: філософські детермінанти: моногр. Тернопіль, 2017. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29698/1/Vasylyshyn_monogrmaket.pdf (дата звернення: 28.11.2023).
10. Горалько О.В. Фінансова безпека банків у системі забезпечення фінансової безпеки держави. 2011. Вип. 2. С. 328-337. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1583/1/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 28.11.2023).
11. Добринь С. В. Аналіз впливу факторів фінансової безпеки на фінансову стійкість банків. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 92-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetr_2010_29_22./// (дата звернення: 28.11.2023).
12. Шупрудько Н.В. Принципи безпеки фінансових установ в Україні. Проблеми системного підходу в економіці. 2021. № 1(81). URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0ajQwfljJiUJ:psaejrnl.nau.in.ua/journal/1_81_2021_ukr/18.pdf&cd=8&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 28.11.2023).
13. Кузніченко Я. , Фролов С. Вплив банківських ризиків на фінансову безпеку банків. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. №8. URL: https://economicscience.net/archive/2019/APE-08-2019/8.19_topic_Kuznichenko%20Y.pdf .(дата звернення: 28.11.2023).
14. Барилук М.Р. Аналіз чинників впливу на забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Фінансовий Простір*. 2017. № 1 (25). URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1701/17bmrbbk.pdf> (дата звернення: 28.11.2023).
15. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки. URL: <https://www.nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-52-2-monog.pdf> (дата звернення: 28.11.2023).

16. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова НБУ. Поточна редакція від 13.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 28.11.2023).

17. Дмитров С.П. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий простір*. 2012. 2 (6): С. 11-15.

18. Гребенюк Н. О. Фінансова безпека банків: система розпізнавання загроз та усунення ризиків. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Економіка. 2016. № 91. С. 53-64.

19. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III: станом на 03 лип. 2020 р. Законодавство України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. (дата звернення: 28.11.2023).

20. Рудько В.О. Загрози у системі забезпечення фінансової безпеки банків. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: Мат-ли II Міжнар. науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю Ун-ту, 22 Жовтня 2020 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. С. 109-111.

21. Лагно А.А. Розпізнавання загроз та усунення ризиків у забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Львів, 2023. 289 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/diss_Lahno.pdf (дата звернення: 28.11.2023).

22. Вовченко Р.С. Фінансова безпека банківського сектору України: дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2016. 237 с.

23. Ніколаєнко Ю. В. Фінансова безпека у забезпеченні стабільності функціонування банківського сектору: дис... докт. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Чернігів, 2017. 423 с.

24. Дубровін О. В. Забезпечення фінансової безпеки у банківському секторі : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит” : зах. 14.09.2020; Ун-т банківської справи. Львів, 2020.

25. Вовченко Р.С. Фінансова безпека банківського сектору економіки України: дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.08 „Гроші, фінанси і кредит”: зах. 26.04.2016; ДВНЗ «Університет банківської справи» Київ, 2016. 240 с.
26. Барилук М. Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 261-269.
27. Лісняк А. Є. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки банку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 2. С. 118-122.
28. Шпильовий Б. В., Основні інструменти забезпечення фінансової безпеки банків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10. С. 139-142. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/10_2_2016ua/33.pdf (дата звернення: 17.08.2024).
29. Павленко Л. Д., Крухмаль О. В., Заріцька А.І. Інструменти управління ліквідності банку в умовах трансформації міжнародних правових норм у національне законодавство. *Ефективна економіка*. 2021. №1.
30. Студентська бібліотека. Правові основи фінансового контролю в Україні. URL: <https://buklib.net/books/24034/> (дата звернення: 17.08.2024).
31. Пілецька С. Т., Мягких І.М., Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах економіки знань. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2640/2558> (дата звернення: 17.08.2024).
32. Тітов Д.В., Шедловський О. В. Фінансова безпека комерційних банків України в умовах нестабільності ринкового середовища. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/4325/4251/> (дата звернення: 17.08.2024).
33. Левицький В. Формування механізму управління фінансовою безпекою банківської установи. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 1. С. 90-95.

BF%BD%258F_%D0%B7%D0%B0%EF%BF%BD%2587%D0%BE%EF%BF%B
D%2581%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf (дата звернення: 17.08.2024).

41. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL:
<https://privatbank.ua/about> (дата звернення: 22.11.2024).

42. Річний звіт. АТ КБ «ПриватБанк». 2022 URL:
https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf (дата звернення:
22.11.2024).

43. Економічні правда. Аудитом Приватбанку займається ЕУ. URL:
<https://epravda.com.ua/news/2017/01/18/618049/> (дата звернення: 22.11.2024).

44. В. Поздишев. Вимоги Базель III до основних параметрів діяльності
банківських установ., URL:https://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/149 (дата звернення:
22.11.2024).